

Grau en Dret

Treball de fi de Grau (21067/22747)

Curs acadèmic 2015 – 2016

LA LLIBERTAT CONDICIONAL:

"De mode alternatiu de compliment de la pena a la suspensió de la resta de la condemna"

Especial menció a la reforma del Codi Penal de 1995 operada per la Llei Orgànica 1/2015

Adrià Sánchez Poveda

NIA: 157814

Tutor del treball:

Dr. Carlos Mir Puig

**Universitat
Pompeu Fabra
Barcelona**

DECLARACIÓ D'AUTORIA I ORIGINALITAT

Jo, Adrià Sánchez Poveda, certifico que el present treball no ha estat presentat per a l'avaluació de cap altra assignatura, ja sigui en part o en la seva totalitat. Certifico també que el seu contingut és original i que en sóc l'únic autor, no incloent cap material anteriorment publicat o escrit per altres persones llevat d'aquells casos indicats al llarg del text.

Com a autor/a de la memòria original d'aquest Treball Fi de Grau autoritzo la UPF a dipositar-la i publicar-la a l'e-Repository: Repository Digital de la UPF, <http://repositori.upf.edu>, o en qualsevol altra plataforma digital creada per o participada per la Universitat, d'accés obert per Internet. Aquesta autorització té caràcter indefinit, gratuït i no exclusiu, és a dir, sóc lliure de publicar-la en qualsevol altre lloc.

Adrià Sánchez Poveda
A Barcelona, en data 3 de juny de 2016.

ABSTRACT

El present treball de final de Grau té per objecte el tema de la llibertat condicional, concretament l'estudi i anàlisi de la seva naturalesa al llarg de les reformes. Fent especialment atenció a la reforma operada per la LO 1/2015.

A tal efecte, s'ha realitzat una introducció amb els antecedents d'aquesta institució, tractant els seus inicis i primeres experiències a Espanya i, en termes generals, en l'àmbit internacional. Es tracta de manera més específica el cas de l'ordenament jurídic espanyol, veient el recorregut iniciat per les regulacions existents: des de l'antiga Llei de Llibertat condicional de 1914 fins el Codi Penal de 1944 i la correlativa normativa penitenciària.

Seguidament, s'efectua una anàlisi més dens d'aquesta institució en relació amb l'abans (LO 7/2003) i el després de la reforma operada per la LO 1/2015, fent especial èmfasi en el canvi de naturalesa patida per aquesta figura: deixant enrere la naturalesa de mode alternatiu de compliment de la pena privativa de llibertat per convertir-se en una modalitat de suspensió de la pena de presó pendent de compliment. Tot això, seguit de les conseqüències que aquest canvi suposa, sobretot en relació amb el còmput del període complert en llibertat condicional davant d'una eventual revocació d'aquesta.

ÍNDIX

1. Introducció.....	3
2. Antecedents històrics de la llibertat condicional: legislació penal i penitenciària.....	5
2.1 L'aparició de sistemes d'alliberament anticipat.....	5
2.1.1 Primeres experiències de l'alliberament condicionat a Espanya.....	6
2.1.2 Primeres experiències d'alliberament condicionat en l'àmbit internacional....	7
2.2. La Llei de Llibertat condicional de 23 de juliol de 1914.....	8
2.3 El Codi Penal de 1928 i el <i>Reglamento para aplicación del Código penal en los Servicios de Prisiones</i> (RD – Ley de 24-12-1928).....	9
2.4 El Codi penal de 1932.....	10
2.5 El Codi penal de 1944 i la normativa penitenciària sobre la Llibertat condicional.....	11
3. La llibertat condicional en el codi penal de 1995 i en la legislació penitenciària després de la reforma per la L.O. 7/2003, de 30 de juny (publicada 1 de juliol de 2003).....	13
3.1 Naturalesa jurídica.....	14
3.2 Modalitats d'alliberament condicional i requisits.....	16
3.2.1 Llibertat condicional ordinària (90.1 CP).....	16
3.2.2 Llibertat condicional a les 2/3 (art. 91.1 CP): avançament de la llibertat condicional.....	18
3.2.3 Modalitat avançada de la llibertat condicional a les 2/3 parts (art. 91.2 CP): la llibertat condicional especial.....	18
3.2.4 Llibertat condicional per malaltia greu amb patiments incurable (art. 92 CP).....	18
3.2.5. Llibertat condicional per causa d'edat (art. 92 CP).....	18
3.2.6. Llibertat condicional especial per raó del delictes.....	19
3.3 La retroactivitat de la LO 7/2003: la Disposició Transitòria Única.....	19
3.4 La llibertat condicional condicionada: imposició regles de conducta.....	19
3.4.1 Regulació prèvia a la reforma LO 7/2003.....	20
3.4.2 La reforma de l'art. 90.2 (LO 7/2003): regles de conducta (83 CP) i mesures de seguretat (96.3 i 105 CP).....	20
3.5 Assistència i control durant l'execució de la mesura.....	21
3.6 La revocació i suspensió de la llibertat condicional.....	22

3.6.1	La revocació de la llibertat condicional.....	22
3.6.2	La suspensió de la llibertat condicional.....	22
4.	La llibertat condicional en el Codi Penal de 1995 modificada per la L.O. 1/2015, de 30 de març.....	23
4.1	Vigent concepció de la Llibertat condicional: nova naturalesa jurídica.....	23
4.2	Òrgan competent per a la concessió de la llibertat condicional.....	25
4.3	Els requisits de la concessió de la llibertat condicional ordinària.....	25
4.4	La reforma relativa a les modalitats d'aquesta institució.....	26
4.4.1	Aspectes genèrics.....	26
4.4.2	La llibertat condicional ordinària (90.1 CP).....	27
4.4.3	La llibertat condicional anticipada a les 2/3 parts de la condemna.....	27
4.4.4	Modalitat avançada de la llibertat condicional a les 2/3 parts (art. 90.2 .par.2º) CP): la llibertat condicional especial.....	28
4.4.5	Nova modalitat de llibertat condicional per a delinqüents primaris (90.3 CP).....	28
4.4.6	Llibertat condicional per causa d'edat o malaltia molt greu amb patiments incurables (91 CP).....	29
4.5	Denegació de la suspensió (90.4 CP).....	29
4.6	El nou règim jurídic d'execució de la llibertat condicional.....	30
4.6.1	La concessió de la llibertat condicional.....	30
4.6.2	L'execució de la llibertat condicional.....	31
4.6.3	La revocació de la llibertat condicional: causes i conseqüència.....	33
4.7	Compliment definitiu de la Llibertat Condicional.....	34
4.8	Incidència de la Llibertat Condicional en la Pena de presó permanent revisable.....	35
4.8.1	Aspectes generals.....	35
4.8.2	Regulació legal actual de la presó permanent revisable.....	35
4.8.3	Règim de la revisió de la pena.....	36
4.8.4	La llibertat condicional en la pena de presó permanent revisable.....	39
4.8.5	Anàlisi comparatiu entre el règim de la suspensió de la resta de la pena de presó permanent revisable i les penes de presó amb caràcter temporal.....	41
5.	Conclusions.....	43
6.	Bibliografia.....	45

1. INTRODUCCIÓ

El present treball de final de grau es refereix com a tema principal a l'estudi i anàlisi de la naturalesa jurídica de la llibertat condicional, després de la reforma de operada per la Llei Orgànica¹ 1/2015, en vigor des de l'1 de juliol del mateix any. Definida en l'actualitat, en termes genèrics, com aquella institució mitjançant la qual l'execució d'una pena de presó podrà quedar suspesa, sempre que s'acompleixen els requisits legals i durant el termini que determini el Jutge de Vigilància Penitenciària².

La funció principal d'aquesta institució consisteix en verificar la capacitat d'autocontrol del subjecte per a viure en llibertat desistint d'actuar de qualsevol manera delictiva. Una vegada transcorregut el termini de suspensió sense haver comès cap delictes i havent satisfet les regles de conducta fixades, el Jutge de Vigilància Penitenciària acordarà la remissió de la pena. De no ser així, si el subjecte mostra perillositat degut a la realització d'algun acte de tipus delictiu o per l'incompliment greu o reiterat de les prohibicions o deures imposats, el mateix òrgan jurisdiccional revocarà la suspensió atorgada i la llibertat condicional concebuda, ordenant l'execució de la pena restant perdent – o sense computar – el temps transcorregut mentre es gaudia de la llibertat condicional.

Per analitzar i examinar la naturalesa de la llibertat condicional s'ha tractat d'elaborar tot un estudi d'aquesta figura des dels seus inicis fins a l'actualitat, recollint totes i cada una de les regulacions i reformes existents en l'ordenament jurídic espanyol. Tot això amb l'eventual menció al Dret comparat per tal de veure quines havien pogut estar les influències rebudes que, a dia d'avui, han fet que la institució objecte d'estudi en aquest treball estigui configurada tal com ho està.

La present investigació s'ha realitzat amb l'interès de conèixer quina ha estat la tendència de les diferents regulacions existents en l'àmbit del Dret Penal i, més concretament, en l'àmbit penitenciari. Especialment pel que fa al règim de la llibertat condicional, que com es veurà al llarg d'aquesta obra, ha estat objecte de nombroses i rellevants modificacions que han arribat a capgirar d'una reforma a una altra la seva naturalesa jurídica en direcció, això sí, a un caràcter més retributiu de la funció de la pena.

D'altra banda, en relació a la metodologia emprada en l'elaboració d'aquesta recerca, cal remarcar la importància que ha tingut la doctrina, ja que ens trobem davant d'una

---

¹ En endavant, "LO".

² En endavant, "JVP".

reforma (LO 1/2015) encara molt recent com per a trobar fonts jurisprudencials per a l'anàlisi de totes les qüestions. En definitiva, ha estat essencial la comparativa de la doctrina existent en aquest moment. No obstant això, sí que s'han emprat algunes resolucions judicials per a tractar temes de les reformes que antecedeixen a la vigent regulació.

Finalment, pel que fa a la distribució de la recerca, s'ha estructurat seguint els capítols que seguidament es comentaran.

El primer capítol del cos treball, s'ha dedicat a l'estudi dels antecedents històrics de la llibertat condicional, fent una breu referència a la legislació penal i penitenciària existent en aquells moments, amb especial referència a les primeres experiències d'alliberament condicionat a Espanya i en l'àmbit internacional. En el cas espanyol, s'ha aprofundit en la regulació existent des de la Llei de Llibertat Condicional de 23 de juliol de 1914 fins la regulació existent en el Codi Penal³ de 1944 i la relativa normativa penitenciària.

En el següent, s'ha dedicat tot un apartat a l'estudi de la llibertat condicional en el Codi Penal de 1995 i altra legislació penitenciària a partir de la reforma operada per la LO 7/2003, de 30 de juny. Això és així perquè és un element clau a l'hora d'explicar el canvi de naturalesa jurídica patida per la reforma operada per la LO 1/2015, que l'ha capgirada d'arrel. En aquest sentit, s'explica algun dels elements més rellevants d'aquesta institució com les modalitats d'alliberament i els seus requisits; la retroactivitat de la LO 7/2003; la imposició de regles de conducta, entre d'altres.

Finalment, un últim capítol dedicat a l'estudi de la llibertat condicional modificada per la LO 1/2015, de 30 de març. A tal efecte, s'ha realitzat un primer apartat comparatiu de la naturalesa jurídica anterior i vigent; s'ha comentat les modificacions que hagin pogut afectar a la concessió de la llibertat condicional i també a les diferents modalitats d'aquesta; s'han també destacat les novetats relatives a la denegació de llibertat condicional (o suspensió de l'execució de la resta de la pena) i al nou règim d'execució d'aquesta suspensió; finalment, s'ha fet un esment a la incidència que ha presentat la llibertat condicional sobre la nova pena de presó permanent revisable, una nova pena sorgida també a arrel de la polèmica Llei Orgànica 1/2015.

---

³ En endavant, "CP".

2. ANTECEDENTS HISTÒRICS DE LA LLIBERTAT CONDICIONAL: LEGISLACIÓ PENAL I PENITENCIÀRIA

2.1 L'aparició de sistemes d'alliberament anticipat

La llibertat condicional és ara una de les institucions més importants associades a la progressivitat i a la concreció de les finalitats de prevenció especial positiva de la pena. Es tracta d'un instrument que pretén la reeducació del condemnat i la seva readaptació a la vida social.

Aquest apartat s'enfoca a l'exposició de les idees que d'alguna manera recolzen o desencadenen els inicis de la implantació dels sistemes d'alliberament anticipat.

El primer moviment ideari reformador més important es va desenvolupar a finals del segle XVIII i durant el segle XIX, de la mà de l'obra de JOHN HOWARD, "*The State of the Prisons in England and Wales*" (1777). Una publicació dirigida a l'estudi de l'organització de diverses presons britàniques i establiments penitenciaris europeus on hi recull la seva experiència i exposa el seu ideari en matèria d'execució penitenciària.

En la seva obra, l'autor proclama que la presó no té la finalitat de destrucció de la vida de les persones internes, sinó al contrari: cal desfer-se de tots aquells elements que perjudiquin la integritat física i moral de la persona. Així com la cerca d'un pla humanitari i individualitzador basat en l'establiment d'un règim higiènic i alimentari que respecti la salut de les persones recluses, la suavització del règim disciplinari i un sistema orientat a la correcció dels *reus*. HOWARD va provocar una gran repercussió entre els teòrics i que inspira en gran mesura l'evolució dels sistemes penitenciaris.

Seguidament, el *Congrés Penitenciari de Cincinnati (1870)* va reunir un gran número de teòrics penals, especialitzats en Dret penitenciari, per tal d'il·lustrar la ideologia reformadora predominant i els mètodes necessaris per a la consecució d'aquestes finalitats de canvi. La declaració dels principis adoptada pel Congrés resulta tot un compendi d'idees reformadores de l'època, s'afirma que la classificació progressiva dels presoners, en funció del caràcter i d'un bon ajustament al sistema de vals, hauria d'establir-se a totes les presons.

És a Amèrica del nord on les idees de HOWARD influencien en major mesura a la creació de nous sistemes penitenciaris, és aquí on sorgeixen els nous sistemes penitenciaris filadèlfic i auburnià. El primer propugna la soledat del condemnat com a mitjà de reforma, aïllament diürn i nocturn de les persones internes, entre ells i de qualsevol visita exterior (a excepció del contacte amb les persones a càrrec de qui s'encomana la instrucció); mentre que el segon pretén suavitzar l'aïllament, substituint

l'aïllament diürn pel treball en comú en complet silenci perquè considera que l'aïllament absoluta comporta uns resultats nocius pels condemnats.

El sistema cel·lular es ràpidament implantat en altres Estats americans, encara que no en tots ells s'adopta de la mateixa forma. A Pennsilvània, l'aïllament s'aplica a la totalitat a certa classe de delinqüents i només durant certa part de la condemna, per la resta dels *reus*.

No obstant això, aquests sistemes aviat van ser criticats per la seva duresa i pels mals que suposa l'aïllament, i per no ser efectius en la consecució del fi de reforma o correcció del condemnat.

Una nova forma d'organitzar l'execució de les penes de presó sorgeix dels sistemes de Pennsilvània i Auburn: el sistema progressiu. Anomenat així perquè divideix la condemna en diversos períodes, cada un dels quals va atorgant més llibertat al *reu*. Aquest sistema es comença a aplicar a Espanya, en el presidi de Sant Agustí. Es basa en la existència d'un primer període d'aïllament cel·lular, un segon on s'introdueix l'obligació de treball i, finalment, un tercer de semilibertat. El desenvolupament d'aquest sistema progressiu i en concret l'últim dels períodes, dóna lloc a l'aparició de la llibertat condicional.

2.1.1 Primeres experiències de l'alliberament condicionat a Espanya

A Espanya, en 1835, MANUEL MONTESINOS Y MOLINA, va implantar un sistema progressiu l'últim període del qual suposava l'alliberament del condemnat que ha donat mostres de treball i bona conducta. MONTESINOS es reconegut com a precursor de gran dels principis penitenciaris contemporanis.

La seva ideologia envers el dret penitenciar es basa en el següent: en primer lloc, la finalitat essencial de que la pena és la reforma del condemnat; en segon lloc, la reforma del condemnat s'obté mitjançant el treball, que ha de ser formatiu; i, finalment, en el respecte a la dignitat del condemnat.

Com s'ha entrevist en les anteriors línies, el sistema de MONTESINOS es dividia en tres fases. A la primera, anomenada *de los hierros*, els condemnats havien de dur uns grillons de ferro el pes dels quals depenia de la durada de la pena imposada. Posteriorment, el pes dels ferros disminuïa en funció del treball; no hi ha cap temps concret de permanència en aquest grau, simplement s'avançava de grau en funció de la disposició al treball del condemnat, que de ser positiva se'l faria passar al segon grau.

En aquesta segona fase de la condemna, el condemnat és destinat a un taller que ell mateix hagi escollit per tal de dur a terme l'aprenentatge de l'ofici triat. Seguidament, i

per últim, el període de la llibertat intermèdia, en què els penats treballen fora de la presó.

2.1.2 Primeres experiències d'alliberament condicionat en l'àmbit internacional

És al llarg del segle XIX que la llibertat condicional s'instaura en la pràctica i en les legislacions penitenciàries de diversos Estats. A França s'inicia a l'any 1832, a París, sota de la denominació de *Libération provisoire*; fent-se extensiva a totes presons i persones condemnades a l'any 1885.

A Austràlia, comença a aparèixer a l'any 1840 de la mà de MACONCHIE. Aquest sistema també s'instaurarà posteriorment a Gran Bretanya. A Alemanya, s'inicien les primeres experiències de la llibertat condicional a l'any 1842, fent-se patent a tot l'Estat al 1870.

El sistema d'alliberament anticipat d'ALEXANDER MACONCHIE reconeix dues finalitats en la pena de presó: d'una banda, el càstig; de l'altra, la reforma o correcció del condemnat. Ara bé, supeditant la finalitat retributiva a la reformadora. L'execució de la pena, en tot cas, s'ha d'allunyar de qualsevol tipus de tracte denigrant o vexatori. Per tal d'assolir aquest objectiu, el penalista elabora un sistema penitenciari en el qual, de manera gradual, en funció de l'esforç del condemnat, es suavitzza el règim disciplinari i se li atorga una major confiança, facilitant-li el trànsit a la vida en llibertat.

Aquest esforç de què es parla es quantifica en un determinat número de vals, que el *reus* pot aconseguir a través del treball i la bona conducta. Quan el condemnat acumula un cert número d'aquests vals, és alliberat sota la condició de mantenir la bona conducta observada durant la reclusió. L'incompliment de la condició, suposa la revocació de la llibertat atorgada.

Les etapes per què passa el sistema de MACONCHIE són tres: en la primera, el *penal*, el condemnat es troba sotmès a una disciplina estricta de conducta i treball; en la segona, la fase *social*, al que s'hi accedeix un cop mostrada suficient disciplina i laboriositat, els condemnats es reuneixen amb els seus companys, els que escullin, en grups de sis o set, per a treballar de forma associada. Cada membre del grup és responsable del seu comportament i conducta, però també del de la resta, el que suposa que cada un dels integrants es configuri com a guardià d'ell mateix i dels seus companys; en la tercera fase de *individualització*, el grup format es divideix i els vals es reparteixen a parts iguals. Si el *reus* reuneix individualment els vals necessaris, serà alliberat; si no, podrà seguir treballant i mantenint bona conducta per aconseguir els restants.

Un altre sistema important va ser el sistema progressiu de CROFTON, el qual acull idees penitenciàries de MACONOCHE. CROFTON pensa també qualsevol millora en les condicions de la condemna ha de ser guanyada diàriament mitjançant la bona conducta i el treball diari.

Ara bé, el seu sistema es divideix en quatre etapes, i no en tres, les quals són: el règim cel·lular, el treball en comú, la presó intermèdia i la llibertat condicional. Igual que en el sistema anterior, el *reus* ascendeix d'un grau a un altre en funció del número de vals que obtingui del seu treball i bona conducta, amb la diferència que la no consecució dels vals no suposa únicament la no possibilitat d'avançar en grau, sinó que a més comporta el seu descens.

Una de les novetats afegida per CROFTON, a més a més de la regressió en grau, és la presó intermèdia, que suposa el treball fora dels establiments penitenciaris, sense uniforme ni vigilància. Es tracta de provar la seva efectiva reforma i la capacitat d'autocontrol. Suposa alhora una prova prèvia a la llibertat condicional.

2.2. La Llei de Llibertat condicional de 23 de juliol de 1914

La legislació penitenciària, fins a l'entrada en vigor de la Llei de Llibertat condicional de 1914, era la que s'establia a l'*Ordenanza General de Presidios del Reino, de 14 de abril de 1834*⁴, la qual es considera el primer Reglament de Presons a Espanya.

És important remarcar que no contemplava cap mena de regulació expressa referent a la llibertat condicional, tot i que com ja se n'ha parlat abans, es recullen certs aspectes importants com les rebaixes de les penes i la anomenada "llibertat intermèdia" de MONTESINOS.

És a través d'aquesta Ordenança i la Llei penitenciària de 26 de juliol de 1849⁵ que les presons passen de dependre de l'administració militar a l'administració civil.

La Llei de Llibertat condicional de 1914 és fruit de "*la constatación por parte del legislador de 1914 de la demostrada << bondad y eficacia que entraña para la corrección del culpable >> la libertad condicional establecida en la mayor parte de las naciones de Europa, así como la libertad bajo palabra practicada en los Estados Unidos y en otros países de América (...) que determinan la necesidad de acomodar la*

---

⁴ Real Ordenanza de Presidios del Reino, aprovada la seva publicació a la Gaceta de Madrid, núm. 57, de 18 de abril de 1834.

⁵ Ley del Régimen general de prisiones, cárceles y casas de corrección, núm. Identificació 41-7, de 26 de juliol de 1849.

legislación a los modernos criterios en la ejecución de las penas y a los nuevos métodos reformadores seguidos en los pueblos más cultos para la redención del penado"⁶.

Veiem, per tant, que la Llei de Llibertat condicional de 1914 sorgeix com a resposta a la decadència de la pròpia legislació espanyola respecte de les legislacions d'altres Estats.

Aquesta institució regulada en aquesta llei es preveu per a casos en què la persona hagi estat condemnada a pena privativa de llibertat superior a un any, que es trobin a més a més en el quart grau de la condemna i que hagin extingit les tres quartes parts d'aquesta. A més a més, es requereix bona conducta i previsió de vida pacífica i honrada⁷.

RENART en la seva obra critica la incorrecta al·lusió el fet de trobar-se en el *quart grau o darrer període de condemna*, perquè aquest no en pot ser cap altre que la llibertat condicional; així com l'exigència que la condemna sigui superior a un any, doncs la qualifica com un problema que s'ha anat perpetuant d'aquesta institució.⁸

S'aprecia també la possibilitat de revocació de la llibertat atorgada si dóna algun dels supòsits recollit en l'article⁹ 6 de la mateixa llei, ja sigui la reincidència o reiteració en el delicte o si s'observés mala conducta.

El procediment d'aplicació de la Llibertat condicional regulada en la Llei es regula reglamentàriament mitjançant del Reial Decret¹⁰ de 28 d'octubre de 1914, per a l'aplicació de la Llei de Llibertat condicional¹¹.

2.3 El Codi Penal de 1928 i el *Reglamento para aplicación del Código penal en los Servicios de Prisiones* (RD – Ley de 24-12-1928)

Posteriorment a la regulació prevista en la Llei de 1914, apareix en el Codi penal de 1928 també regulada aquesta institució. Aquest codi es caracteritza per ser el primer que regula de manera expressa la llibertat condicional, a l'article 174. S'exigeix per a la

---

⁶ RENART GARCIA, FELIPE. (2003). *Libertad condicional: nuevo régimen jurídico (adaptada a la L.O. 7/2003, de 30 de junio, de medidas de reforma para el cumplimiento integro y efectivo de las penas)*. Madrid: Edisofer, S.L., pàgina 39.

⁷ Llei de la Llibertat Condicional de 1914, article 1: "*Se establece la libertad condicional para los penados sentenciados á más de un año de privación de libertad, que se encuentren en el cuarto periodo de la condena y que hayan extinguido las tres cuartas partes de ésta, que sean acreedores á dicho beneficio por pruebas evidentes de intachable conducta y ofrezcan garantías de hacer vida honrada en libertad como ciudadanos pacíficos y obreros laboriosos*".

⁸ RENART GARCIA, FELIPE. (2003). *Libertad condicional: nuevo régimen jurídico (adaptada a la L.O. 7/2003, de 30 de junio, de medidas de reforma para el cumplimiento integro y efectivo de las penas)*. Madrid: Edisofer, S.L., pàgina 40.

⁹ En endavant, "art".

¹⁰ En endavant, "RD".

¹¹ RD de 28 d'octubre de 1914, per a l'aplicació de la Llei de llibertat condicional, publicada a la Gaceta de Madrid, núm. 304, de 31 d'octubre.

concessió d'aquesta haver estat condemnat a penes de reclusió i presó, l'extinció de la part de la condemna que s'estableixi reglamentàriament i mostrar bona conducta i garanties de dur una vida honrada.

El sistema regulat en aquest Codi es troba força influenciat pel sistema de vals implantat per MACONCHIE, ja comentat en els apartats precedents.

Succeeix, però, que no totes les qüestions rellevant d'aquesta institució apareixen regulades en el Codi penal en qüestió, sinó que algunes d'elles estan regulades reglamentàriament. Això passa, per exemple, amb les clàusules de revocació perquè no totes les existents apareixen en aquest text legal.

Les clàusules que recull el Codi penal de 1928 són la reincidència i la reiteració en el delicte i la mala conducta del beneficiat per la llibertat condicional i, mitjançant reglament, s'ha afegit també la no presentació en el lloc senyalat per la seva residència o l'absència del mateix sense autorització oficial.

El reglament més important és el *Reglamento para aplicación del Código penal en los Servicios de Prisiones (RD – Ley de 24-12-1928)*.

En aquest Codi, en comparació amb la regulació anterior, s'amplia l'aspecte temporal relatiu a les penes objecte de Llibertat condicional amb l'eliminació del límit d'un any. No obstant això, s'inclouen nous requisits de concessió com, per exemple, que no se s'hagi revocat abans alguna Llibertat condicional. Finalment, remarcar que s'introdueix per primer cop l'avançament d'aquesta institució.

2.4 El Codi penal de 1932

El Codi penal de 1932 conté pràcticament l'articulat de la Llei de 1914, tornant a concedir aquest benefici únicament a penes superiors a un any. A més a més, exigint que es trobin en l'últim any de privació de llibertat i que hagin extingit les tres quartes parts de la condemna, així com apreciació de bona conducta i ofereixin garanties de vida honrada en llibertat¹².

Remarquen autors com LÓPEZ-REY Y ARROJO i ÁLVAREZ-VALDÉS¹³ que al substituir la paraula "*cuarto grado*" de la Llei de 1914 per la de "*último*", es permet evitar potencials discrepàncies entre el text del Codi en relació amb futures disposicions penitenciàries que poguessin modificar el número de períodes o graus.

---

¹² Codi penal de 1932, articles 101 i 102.

¹³ LÓPEZ REY Y ARROJO, MANUEL i ÁLVAREZ VALDÉS, FÉLIX. (1933). *El nuevo Código Penal*. Madrid: Revista de Derecho Privado, pàg. 137.

Així mateix, aquests autors van valorar com a positiu la modificació consistent en l'eliminació de la paraula "obriers" dins de l'expressió "*ciudadanos pacíficos y obreros laboriosos*", ja que podia donar lloc a confusions interpretatives¹⁴.

Tot i que si bé, d'una banda, aquesta nova redacció del Codi penal de 1932 ara exigeix per a la concessió que la pena imposada sigui superior a un any, suprimeix també d'una altra, l'eventual avançament d'aquesta llibertat que sí es trobava regulada en el Codi precedent. Tanmateix, això no vol dir que l'avançament no sigui possible.

Segons RENART sí és possible en tant que es tingui en compte la vigència del Reglament de Presons de 1930, que en l'article 54 regula els requisits i procediment de la concessió d'aquesta. A més a més, reforça l'argument fent referència a la vigència del Decret de 22 de març de 1932 que permet la concessió de la Llibertat condicional també als que durant l'extinció de les seves condemnes en els establiments penitenciaris compleixin els setanta anys d'edat, sempre que es compleixin els requisits de conducta i garanties que s'exigeixen¹⁵.

2.5 El Codi penal de 1944 i la normativa penitenciària sobre la Llibertat condicional

La redacció d'aquest text normatiu no trenca amb la tendència existent respecte els anteriors, tot i així cal tenir en compte dues modificacions que han estat substancials en la redacció de l'article 98¹⁶ respecte el text punitiu de 1932.

D'una banda, la supressió de la del requisit que exigia el Codi de 1932 que fos el penat qui aportés les *proves evidents* la bona conducta. Sobre aquest aspecte, RENART entén que el que s'ha fet ha estat alterar l'esperit d'aquesta existència legal perquè, en primer lloc, ja no requereix que el condemnat mostri una bona conducta basada en un comportament actiu materialitzat en actes concret i, en segon, també comenta el fet de produir-se una inversió inacceptable de la càrrega de la prova, fent que sigui la pròpia Administració penitenciària qui hauria de demostrar que la conducta del condemnat no és, en paraules del Codi penal, "*intachable*"¹⁷.

---

¹⁴ S'analitza aquesta qüestió més detalladament a l'apartat següent.

¹⁵ RENART GARCIA, FELIPE. (2003). *Libertad condicional: nuevo régimen jurídico (adaptada a la L.O. 7/2003, de 30 de junio, de medidas de reforma para el cumplimiento integro y efectivo de las penas)*. Madrid: Edisofer, S.L., pàgina 44.

¹⁶ Codi penal de 1932, art. 98: "*Se establece la libertad condicional para los sentenciados a más de un año de privación de libertad, en quienes concurren las siguientes circunstancias: 1ª Que se encuentren en el último período de la condena. 2ª Que hayan extinguido las tres cuartas partes de ésta. 3ª Que merezcan dicho beneficio por su intachable conducta; y 4ª Que ofrezcan garantías de hacer vida honrada en libertad*".

¹⁷ Vegeu redacció art. 65 del *Reglamento de Servicios de Prisiones de 5 de marzo de 1948*, clarament contradictòria a la que ofereix el text legal: "*La libertad condicional podrá concederse como último*

De l'altra, la desaparició del requisit que les garanties que ofereixi el penat de fer vida honrada en llibertat sigui a títol de "*ciudadano pacífico y laborioso*"¹⁸.

És important remarcar que si bé a l'apartat anterior d'aquest treball s'ha dit que a l'any 1932 es va permetre la concessió de la Llibertat condicional per a les persones septuagenàries (compliment amb la resta de requisits exigits), amb la Guerra Civil espanyola (1936 – 1939) s'elimina aquest supòsit de concessió i no es fins l'arribada del *Reglamento de los Servicios de Prisiones de 1948* que es recupera¹⁹.

En els anys posteriors a la Guerra civil es creen diferents disposicions que introdueixen figures especials de Llibertat condicional pels presos polítics, per exemple, es crea en 1943 el *Servicio de Libertad Vigilada*, que és l'òrgan destinat a fiscalitzar l'activitat dels polítics alliberats condicionats. Tot i que posteriorment ja se li van atribuir funcions de control i tutela dels creditors de la Llibertat condicional comuns.

El *Reglamento de los Servicios de Prisiones de 1956* exigeix a més a més a la resta de requisits per a la concessió de Llibertat condicional la instrucció elemental i educació religiosa mínima dels condemnats²⁰.

Amb la reforma del reglament en qüestió l'any 1968 es flexibilitza també el sistema progressiu, introduint el tractament científic orientat a la reforma dels condemnats. En conseqüència, s'afecta directament a l'aplicació dels requisits exigits per a l'accés a la Llibertat condicional: majors possibilitats d'accedir al tercer grau i, per tant, d'obtenir el posterior alliberament condicionat. Seguidament, en la reforma del 1977, s'introdueix la reforma penitenciària que introdueix la Llibertat condicional per a malalts molt greus, amb patiments incurables²¹.

Finalment, no pot acabar-se aquest apartat sense remarcar la importància que va suposar l'entrada en vigor, el 29 de desembre de 1978, del nostre text constitucional actual, la Constitució Espanyola de 1978. En ella es van introduir normes i principis que van afectar substancialment a l'aplicació d'aquesta institució. També van ser rellevants per a la configuració de la Llibertat condicionada la Ley Orgánica General Penitenciaria²², de 26 de setembre de 1979, i el posterior Reglament penitenciari de

---

período de la condena, con arreglo a lo preceptuado en el artículo 98 y ss. del Código penal, a los penados sentenciados (...) acreedores a dicho beneficio por pruebas evidentes de intachable conducta y ofrezcan garantías de hacer vida honrada en libertad como ciudadanos pacíficos y laboriosos".

¹⁸ Vid. Ref. 16.

¹⁹ Es torna a incloure a l'article 66 del *Reglamento de Servicios de Prisiones de 5 de marzo de 1948*.

²⁰ Vid. Art. 51 del *Reglamento de Servicios de Prisiones, de 2 de febrero de 1956*.

²¹ Vid. Art. 54 del *Reglamento de Servicios de Prisiones, de 29 julio de 1977*.

²² En endavant, "LOGP".

1981, que desenvolupen la normativa constitucional en matèria d'execució penitenciària²³.

Entre els canvis que suposes l'aprovació de tota aquesta normativa se'n destaca: inserció de la institució en un nou sistema penitenciari, la individualització científica y la judicialització de la concessió de la Llibertat, a través del Jutge de Vigilància Penitenciària (art. 76 LOGP).

3. LA LLIBERTAT CONDICIONAL EN EL CODI PENAL DE 1995 I EN LA LEGISLACIÓ PENITENCIÀRIA DESPRÉS DE LA REFORMA PER LA L.O. 7/2003, DE 30 DE JUNY (Publicada 1 de juliol de 2003)

El 23 de novembre de 1995 es va aprovar el nou i vigent Codi penal²⁴, amb el qual es pretenia adequar la regulació en matèria penal amb la nova situació política i legal nascuda al final de la dictadura i de la instauració de la monarquia parlamentària a Espanya mitjançant la Constitució de 1978²⁵. Un text punitiu que, des de la seva aprovació, ha estat objecte de múltiples reformes tant en la seva part general com especial.

Concretament, durant l'any 2003, el sistema de llibertat condicional espanyol ha estat objecte de nombroses reformes, la primera d'elles va ser d'àmbit processal, en relació a l'òrgan competent per a resoldre els assumptes en matèria d'execució penitenciària en el cas de delictes el coneixement dels quals és competència de l'Audiència Nacional. Així, la LO 5/2003, de 27 de maig, crea els Jutjats Centrals de Vigilància Penitenciària (JCVP).

Més tard, a través de la LO 7/2003, de 30 de juny, de mesures de reforma per al compliment íntegre i efectiu de les penes, va introduir algunes de les modificacions més rellevants: nous requisits de concessió; nova modalitat de llibertat condicional anticipada; concreció del poder discrecional del JVP per a resoldre a favor o en contra de la concessió; enduriment de requisits d'accés, sobretot a la delinqüència terrorista i organitzada.

---

²³ TEBAR VILCHES, BEATRIZ. (2006). *El modelo de libertad condicional español*. Navarra: Thomson Reuters, Aranzadi, pàgina 106.

²⁴ Aquest Codi Penal es coneix també com a *Codi penal de la Democràcia*, donada la seva adequació a l'Estat Social i democràtic instaurat per l'actual i vigent Constitució espanyola.

²⁵ En aquest sentit, LÓPEZ PEREGRÍN, CARMEN. Professora titular de Dret penal de la Universitat Pablo de Olavide de Sevilla (Espanya), en el seu article "*La pena de prisión en España tras las reformas de 2003 y los fines de la pena*" critica el retard en què en aquesta nova regulació de matèria penal va arribar i posa de manifest els diversos intents d'aprovació que no van prosperar.

Finalment, mitjançant la LO 15/2003, de 25 de novembre, modificadora del Codi penal, s'afegeixen noves directius per a l'Administració Penitenciària i per als JVP, respecte a la tramitació i concessió de les modalitats de llibertat condicional per raons humanitàries.

La reforma duta a terme per la LO 7/2003 ha estat molt criticada i rebutjada per gran part de la doctrina. Es posa en qüestió la racionalitat ètica d'aquestes modificacions, donada la seva poca cohesió amb els principis i valors bàsics del Dret penal: principi de legalitat, humanitat de les penes i la orientació resocialitzadora. Fins i tot una devaluació del principi d'individualització científica.

3.1 Naturalesa jurídica

La delimitació de la naturalesa jurídica de la llibertat condicional és un aspecte que ha causat grans debats doctrinals i jurisprudencials. RENART ha considerat que *"la propia evolución legislativa de este instituto, su encuadre histórico en sistemas penitenciarios de distinta fundamentación, su propia ubicación sistemática y, esencialmente, la dispersión normativa de la que ha sido objeto"*²⁶ són situacions que han provocat l'existència de diverses postures disperses en relació a la seva naturalesa.

En textos penals anteriors, aquesta institució ha vingut regulada en alguns casos dins del capítol relatiu a *"Las formas substitutivas de la imposición y de la ejecución de las penas"*²⁷; en altres, com a *"suspensión del resto de la pena"*²⁸. Fins i tot en la legislació vigent a partir de la reforma de la LO 7/2003, en el Codi penal de 1995, aquest institut es regulava com a forma substitutiva de les penes privatives de llibertat (Títol III, Capítol III) i, en canvi, en el Reglament Penitenciari de 1996, Títol VIII, com a benefici penitenciari. Finalment cal remarcar també que la Ley Orgánica General Penitenciaria configura la llibertat condicional com un altre període o grau del sistema d'individualització científica.

Davant d'aquesta situació d'heterogeneïtat resulta confús si aquesta modalitat de llibertat és una forma substitutiva, una modalitat de suspensió de l'execució de la pena, un grau d'execució (o classificació), un benefici penitenciari (per tant, de concessió no automàtica una vegada concorrin els requisits exigits legalment: discrecionalitat JVP) o un dret subjectiu de la persona condemnada (per tant, ha d'atorgar-se necessàriament quan concorrin els requisits de concessió).

---

²⁶ RENART GARCÍA, FELIPE: *La libertad condicional: nuevo régimen Jurídico*, Edisofer, S.L., Madrid, 2003, pàgina 65.

²⁷ En el Projecte de 1980, Secció tercera del Capítol III.

²⁸ En la Proposta de l'Avantprojecte de 1983, art. 84.

Doncs bé, d'una banda, la naturalesa de la llibertat condicional és, segons la majoria de la doctrina, la de l'última de les fases del sistema progressiu²⁹; considerada com un període de compliment que forma part de l'execució de la pena privativa de llibertat, per tant, una manera alternativa de compliment de la pena privativa de llibertat en presó, perquè la seva concessió suposa el compliment de la pena de presó, però en llibertat³⁰. De l'altra, i independentment del que s'ha dit respecte del Reglament Penitenciari, la doctrina dominant ha entès aquesta institució com un *dret de l'intern tot i que condicionat al compliment dels requisits legals*³¹.

En aquest sentit, l'Aute de 13 de juny de 1990 de la Secció 2^a de l'Audiència Provincial de Santa Cruz de Tenerife ha establert que: "*aunque la libertad condicional, desde el punto de vista subjetivo del penado – y desde algunos sectores de la sociedad – se valore, exclusivamente, como un beneficio del interno, para reducir la duración de la pena, ya hemos visto que cumple otra finalidad (reeducción y reinserción social del penado), y por lo tanto en ningún caso es de concesión discrecional por parte del Señor Juez de Vigilancia Penitenciaria, que, necesariamente, la ha de autorizar cuando en el penado se dan los requisitos exigidos (...), ya que resulta un verdadero derecho del penado*" (F.2).

No obstant això, tampoc pot considerar-se que sigui de concessió preceptiva per part del JVP en tant que s'acompleixin els requisits exigits, ja que perquè fos així els requisits en qüestió haurien de ser objectius. No és el cas, per tant, dels requisits relatius a la bona conducta i al pronòstic favorable de reinserció social. La solució que aporten alguns autors a aquest problema és la necessitat que les decisions sobre llibertat condicional es motivin de forma clara i de conformitat al marc constitucional i legal de la institució. El Tribunal Constitucional³² respecte a aquesta qüestió parla del deure de reforçat de motivació.

---

²⁹ Art. 72.1 LOGP: *Las penas privativas de libertad se ejecutarán según el sistema de individualización científica, separado en grados, el último de los cuales será el de libertad condicional, conforme determina el Código Penal.*

³⁰ Tot i que crida l'atenció el fet que el Codi Penal de 1995 (LO 15/2003) encapçali el Capítol III del Títol III amb el següent tenor literal: "*De las formas sustitutivas de la ejecución de las penas privativas de libertad y de la libertad condicional*". Insinuant una diferenciació entre les formes substitutives i la llibertat condicional.

³¹ MIR PUIG, CARLOS: *Derecho Penitenciario. El cumplimiento de la pena privativa de Libertad*, Atelier, 2015, pàgina 151. També defensa la mateixa postura, Serrano Butragueño, I.: art. 90, en DEL MORAL GARCÍA, A. y SERRANO BUTRAGUEÑO, I.: *Código Penal (Comentarios y jurisprudencia)*, tomo I, Granada, 2002, pàgs. 1040 i ss.

³² En endavant, "TC".

Considerar la llibertat condicional com a una forma d'execució de la pena privativa de llibertat suposa que el temps transcorregut en llibertat condicional computa³³ a efectes de compliment de condemna com a regla general. I, com a tal, al començament de gaudiment d'aquesta institució la subjecció especial penitenciària mai no queda extingida, sinó només matisada, minorada o suspesa.

3.2 Modalitats d'alliberament condicional i requisits

De totes les reformes del Codi penal, la duta a terme per la LO 7/2003 és la que ha tingut un major impacte en el règim de la llibertat condicional. Aquesta llei suposa principalment l'establiment de dos règims de llibertat condicional en funció del delictes de la condemna. Així com l'enduriment de forma extraordinària de l'accés a aquesta institució per a les persones que compleixen condemna per delictes de terrorisme o delictes comesos en el sí d'organitzacions criminals, mentre que per la resta s'inclou una modalitat avançada de llibertat condicional.

Posteriorment a les reformes introduïdes, el sistema espanyol de llibertat condicional inclou els següents tipus o modalitats d'alliberament condicional que seguidament es tractaran.

3.2.1 Llibertat condicional ordinària (90.1 CP)

Es pot concedir un cop extingides les 3/4 parts de la condemna, sempre que es compleixin els següents requisits: classificació en tercer grau³⁴, bona conducta durant el compliment de la condemna i pronòstic favorable de reinserció social emès per l'Administració Penitenciària. No s'entendrà complerta l'exigència anterior si el penat no ha satisfet la responsabilitat civil.

---

³³ Llei Orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi Penal. Art. 93 (modificat per la Llei Orgànica 7/2003, de 30 de juny): *El período de libertad condicional durará todo el tiempo que le falte al sujeto para cumplir su condena. Si en dicho período el reo delinquiere o inobservare las reglas de conducta impuestas, el Juez de Vigilancia Penitenciaria revocará la libertad concedida, y el penado reingresará en prisión en el período o grado penitenciario que corresponda, sin perjuicio del cómputo del tiempo pasado en libertad condicional.*

³⁴ Sobre la classificació en tercer grau, cal tenir en compte la reforma que introdueix l'article 1.1 de la LO 7/2003, art. 36.2 del CP/1995, que estableix que: *"Cuando la duración de la pena de prisión impuesta sea superior a cinco años, la clasificación del condenado en el tercer grado de tratamiento penitenciario no podrá efectuarse hasta el cumplimiento de la mitad de la pena impuesta"*. És l'anomenat període de seguretat. L'autor RENART GARCÍA, FELIPE posa èmfasi en la contradicció que suposa aquest article amb el 72.3 LOGP, que estableix que *"siempre que de la observación y clasificación correspondiente de un interno resulte estar en condiciones para ello, podrá ser situado inicialmente en grado superior, salvo el de libertad condicional, sin tener que pasar directamente por los que le preceden"*, segons el qual sí és possible accedir des d'un principi al 3r grau. Per aquest autor, establir la prohibició de començar en 3r grau és contraproductiu, perquè suposarà que la majoria de condemnats comencin el compliment el règim ordinari (2n grau). Qualifica aquesta situació de ser clarament retribuicionista que suposarà alhora un enduriment de les condicions de la vida prisional: (...) *provoca que la idea de la justicia como venganza siga siendo popularmente atractiva.*

D'una banda, per al còmput correcte de les tres quartes parts de la condemna cal tenir en compte certs aspectes. En primer lloc, el temps de condemna que hagués estat eventualment objecte d'indult, serà rebaixat al penat del total de la pena imposada (193.1 RP). En segon lloc, si existís més d'una condemna a pena privativa de llibertat, la suma de les mateixes serà considerada com a una sola a efectes de la llibertat condicional (193.2 RP).

Finalment, per al càlcul total de la pena imposada caldrà tenir en compte l'eventual responsabilitat personal subsidiària per impagament de multa i les penes d'arrest de cap de setmana de compliment ininterromput.

De l'altra, pel que fa al requisit de la bona conducta, cal entendre per aquesta l'absència total de faltes disciplinàries o l'admissió de la comissió d'alguna falta no rellevant dins d'una trajectòria penitenciària normalitzada³⁵. En aquest sentit, cal tenir present algunes resolucions:

D'una banda, l'Aute 1.894/02, de 10/7/02³⁶, de la Audiència Provincial de Madrid, en què es ressalta el cas d'un condemnat amb una conducta molta bona tot i que amb una falta en el seu expedient, consistent en la realització d'una trucada quan no li corresponia. El Magistrat considera en la seva resolució que, si bé el règim disciplinari a les presons ha de ser molt estricte, la comissió d'una falta d'aquestes condicions i de manera puntual no suposa la consideració de tal conducta com a dolenta.

En el mateix es pronuncia el Jutge en l'Aute 1016/02, de 26/4/02³⁷, també de la Audiència Provincial de Madrid: on es considera que la realització d'una falta, si és aïllada, no pot considerar-se tampoc com a mala conducta.

---

³⁵ MIR PUIG, CARLOS: *Derecho Penitenciario. El cumplimiento de la pena privativa de Libertad*, Atelier, 2015, pàgina 155.

³⁶ “(...) El penado observaba una conducta que podría calificarse de muy buena, con múltiples recompensas, cuando cometió una falta que fue “llamar por teléfono cuando no le correspondía”. Es evidente que el régimen disciplinario en las prisiones ha de ser más intenso y extenso que en otros lugares, más que en la calle y para el ciudadano no preso, por ejemplo, pues la vida en prisión necesita del orden (y no es preciso razonar más sobre lo obvio). Pero una falta estrictamente regimental, sin paralelo en la vida fuera de prisión, puede hacer que una conducta – una forma de conducirse, una trayectoria vital – pase de ser muy buena a ser simplemente buena o normal, pero no la degrada a mala (...)”

³⁷ “(...) la comisión de una falta, si es aislada (...), no puede identificarse con el concepto de mala conducta, pues conductas que apenas revelarían la mala educación o la falta de modales fuera de prisión son sancionables, necesariamente muchas veces, dentro de ella”.

3.2.2 Llibertat condicional a les 2/3 (art. 91.1 CP): avançament de la llibertat condicional

Permet accedir a la llibertat condicional una vegada extingides les 2/3 de la condemna, sempre que juntament amb els requisits anteriors, s'hagin desenvolupat de manera continuada activitats laborals, culturals o ocupacionals.

El càlcul d'aquestes 2/3 parts es farà també d'acord a les regles de l'art. 193 RP, explicades en l'apartat precedent.

Finalment, tenir en compte que d'acord el RD 190/1996, de 9 de febrer, pel que s'aprova el Reglament Penitenciari, art. 202.2, aquesta modalitat de llibertat condicional avançada es configura com un benefici penitenciari.

3.2.3 Modalitat avançada de la llibertat condicional a les 2/3 parts (art. 91.2 CP): la llibertat condicional especial

És la nova modalitat d'aquesta institució que permet, un cop complerta la meitat de la condemna, reduir-se el requisit temporal fins a 90 dies per cada any de compliment de la condemna, si a més dels requisits ordinaris³⁸ i especials³⁹, s'acredita la participació efectiva i favorable en programes de reparació a les víctimes o programes de tractament o desintoxicació.

3.2.4 Llibertat condicional per malaltia greu amb patiments incurable (art. 92 CP)

Les persones condemnades amb malalties de pronòstic molt greu i patiments incurables poden accedir a la llibertat condicional en qualsevol moment, sempre que compleixin els requisits ordinaris (excepte el relatiu al compliment de les 3/4 de la condemna).

3.2.5. Llibertat condicional per causa d'edat (art. 92 CP)

Així mateix, les persones amb 70 anys o més podran ser alliberades sense complir el límit temporal, sempre que s'acompleixi amb la resta de requisits.

---

³⁸ Són requisits bàsics o ordinaris els que es recullen en la Llei Orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi Penal. Art. 90.1 (modificat per la Llei Orgànica 7/2003, de 30 de juny): "*Se establece la libertad condicional en la pena privativa de libertad para aquellos sentenciados en quienes concurren las circunstancias siguientes: a) Que se encuentren en el tercer grado de tratamiento penitenciario. b) Que se hayan extinguido las tres cuartas partes de la condena impuesta. c) Que hayan observado buena conducta y exista respecto de los sentenciados un pronóstico individualizado y favorable de reinserción social (...)*"

³⁹ Són requisits especials els que es recullen en la Llei Orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi Penal. Art. 91.1 (modificat per la Llei Orgànica 7/2003, de 30 de juny): "*(...) Haber desarrollado continuamente actividades laborales, culturales u ocupacionales.*"

3.2.6. Llibertat condicional especial per raó del delict

La LO 7/2003 crea un règim més restringit d'accés a la llibertat condicional per a persones condemnades per algun dels delictes de terrorisme, regulats a la Secció segona del Capítol V del Títol XXII del CP/1995, així com per a les persones condemnades per delictes comesos en el sí d'organitzacions criminals.

3.3 La retroactivitat de la LO 7/2003: la Disposició Transitòria Única

Un dels aspectes controvertits d'aquesta reforma va ser la retroactivitat que s'ha atorgat a alguns articles de la LO, que afecten a l'accés al tercer grau i a la concessió de la llibertat condicional. Aquesta disposició estableix:

"Lo dispuesto, conforme a esta ley, en los artículos 90 y 93.2 del Código Penal, respecto a las circunstancias para acceder a la concesión de la libertad condicional, y en el artículo 72.5 y 6 de la Ley Orgánica General Penitenciaria respecto a la clasificación o progresión al tercer grado de tratamiento penitenciario, será aplicable a las decisiones que se adopten sobre dichas materias desde su entrada en vigor, con independencia del momento de comisión de los hechos delictivos o de la fecha de la resolución en virtud de la cual se esté cumpliendo la pena".

Això vol dir que des de l'entrada en vigor de LO 7/2003, el 2 de juliol de 2003, qualsevol tràmit o resolució d'accés al tercer grau o a la concessió de alguna modalitat de llibertat condicional, es resoldrà d'acord a aquesta nova regulació. El problema és que com la redacció d'aquests nous articles que recull la disposició citada són més gravosos que els precedents, aplicar aquesta retroactivitat pot semblar suposar una vulneració al principi de legalitat en l'execució de les penes, recollit en la nostra Constitució Espanyola⁴⁰ en els arts. 9.3 y 25.

El Consejo General del Poder Judicial⁴¹ defensa la constitucionalitat d'aquesta norma al·legant la doctrina del Tribunal Constitucional, no obstant això molts autors s'han mostrat en contra de l'argumentació donada pel CGPJ i han entès que la Disposició Transitòria en qüestió sí és inconstitucional.

3.4 La llibertat condicional condicionada: imposició regles de conducta

Una altra de les reformes que va portar la LO 7/2003 és la modificació de l'article 90.2 del CP/1995, relatiu a les regles de conductes que el Jutge de Vigilància Penitenciària podia imposar al decretar la llibertat condicional dels penats.

---

⁴⁰ En endavant, "CE".

⁴¹ En endavant, "CGPJ".

3.4.1 Regulació prèvia a la reforma LO 7/2003

La primera redacció d'aquest article, del text original publicat el 24 de novembre de 1995 (entrada en vigor el 24 de maig de 1996), establia que el JVP podia, al decretar la llibertat condicional dels condemnats, imposar l'observança d'una o diverses regles de conducta previstes en l'article 105 del Codi penal. La doctrina va ser molt crítica⁴² amb aquesta relació del 90.2 i 105 CP, doncs considerava que la remissió que el primer article hauria de fer era en el relació al art. 83 i no al 105 CP.

Les crítiques sorgien perquè l'article 105 recull un seguit de mesures de seguretat no privatives de llibertat en comptes de regles de conducta, pròpiament dites. Existint una clara incompatibilitat entre la justificació de la imposició de les mesures de seguretat en atenció a la perillositat del subjecte i la pròpia absència de perillositat que caracteritza als condemnats que accedeixen a la llibertat condicional, és a dir, no té sentit que a una persona que està gaudint de la llibertat condicional se li imposi una mesura de seguretat, l'aplicació de les quals troba la seva fonamentació en la perillositat de l'individu sobre el qual recauen.

3.4.2 La reforma de l'art. 90.2 (LO 7/2003): regles de conducta (83 CP) i mesures de seguretat (96.3 i 105 CP)

Posteriorment a la reforma, l'article 90.2 passa a establir el següent: *"el juez de vigilancia, al decretar la libertad condicional de los penados, podrá imponerles motivadamente la observancia de una o varias de las reglas de conducta o medidas previstas en los artículos 83 y 96.3 del presente Código"*.

Si bé *a prima facie* sembla que el legislador va escoltar atentament les crítiques de la doctrina, si s'analitza detingudament les remissions que aquesta nova redacció de l'article en qüestió recull, es veu igualment frustrades les expectatives de gran part de la doctrina. Això és així perquè l'article 96.3 al que el 90.2 es remet, sobre mesures de seguretat no privatives de llibertat, en el seu apartat 6.ª fa remissió novament a l'article 105 del CP.

El conjunt de regles de conducta i mesures de seguretat aplicables als alliberats condicionalment poden classificar-se segons la seva finalitat terapèutica, assegurativa o mixta⁴³.

---

⁴²En RENART GARCÍA, FELIPE: *La libertad condicional: nuevo régimen Jurídico*, Edisofer, S.L., Madrid, 2003, pàgina 127-128, es recullen diferents qualificacions que diversos autors utilitzen per a definir la remissió comentada. Des de *error legislatiu* o *incoherent a estranya, sistemàtica o sorprenent*.

⁴³ Classificació que utilitza RENART GARCÍA, FELIPE: *La libertad condicional: nuevo régimen Jurídico*, Edisofer, S.L., Madrid, 2003, pàgina 132 i ss.

En primer lloc, dins de les terapèutiques, s'inclouen: la submissió a tractament extern en centres mèdics o establiments de caràcter socio-sanitari (105.1.a); a programes de rehabilitació, de contingut formatiu, laboral, cultural, professional, d'educació vial, sexual o altres (83.1.4º i 105.1.f). En segon lloc, dins de les asseguratives: l'obligació de residir en un lloc determinat (105.1.b); la prohibició de residir en el lloc o territori que es designi; la prohibició d'acudir a determinats llocs (83.1.1º i 105.1.d); la custòdia familiar (105.1.e); la privació de la llicència o del permís d'armes (96.3.3º i 105.2.a); la privació del dret a la conducció de vehicles a motor i ciclomotors (96.3.2º i 105.2.b), entre d'altres. I, finalment, la prohibició de visitar establiments de begudes alcohòliques (105.1.d), amb finalitat mixta.

3.5 Assistència i control durant l'execució de la mesura

Si la llibertat condicional és atorgada procedeix tramitar l'excarceració de la persona interna. Un cop rebuda la resolució estimatòria del JVP, el Director haurà de remetre un còpia al Centre Directiu, informar a la Junta de Tractament respecte la concessió (199.1 RP) i expedir a l'alliberat el certificat acreditatiu de la seva situació (199.2 RP). Abans que s'emeti l'ordre penitenciària d'alliberament, l'encarregat de l'Oficina de Règim revisarà l'expedient personal per a comprovar que no està subjecte a altres responsabilitats (28 i 22.2 RP).

Una vegada produïda la posada en llibertat, el condemnat complirà la resta de la condemna fora de l'establiment penitenciari, tot i que amb el degut control de l'Administració Penitenciària fins al compliment de la condemna o revocació o suspensió de la mesura (93 CP).

Un dels aspectes més importants del període de compliment de la condemna en llibertat condicional és l'assistència del condemnat, és un aspecte fonamental sense el qual la institució en qüestió perd la seva essència rehabilitadora. El control també presenta una gran rellevància perquè pretén evitar que els alliberats reincideixin durant aquest període.

L'assistència postpenitenciària es regula a la LOGP, arts. 73 a 75, en els que quals es preveuen ajudes socials per a promoure la reinserció de les persones que surten en llibertat. En canvi, el control pot suposar la presentació periòdica de l'alliberat en la Comissió d'Assistència Social, el contacte telefònic o el manteniment d'entrevistes. Tot això sens perjudici de l'establiment de les regles conducta explicades en els apartats precedents.

3.6 La revocació i suspensió de la llibertat condicional

Durant el compliment d'una condemna en llibertat condicional poden ocórrer diferents situacions: bé que el període de condemna transcorri amb normalitat o bé que es realitzi alguna conducta contrària a la finalitat de la mesura que pugui suposar la suspensió o revocació de la llibertat condicional.

En el primer dels casos, el Director del centre formularà la proposta de la llibertat definitiva al Tribunal sentenciador, amb una antelació mínima de dos mesos al compliment de la condemna (24.4 RP). En el segon, es tractarà a continuació.

3.6.1 La revocació de la llibertat condicional

L'article 201.1 del RP estableix que la llibertat condicional durarà tot el temps que resti per a complir la condemna, sempre que durant la qual s'observi un comportament que no doni lloc a la revocació del benefici i reingrés a l'Establiment penitenciari. Ara bé, l'apartat segon de l'article citat, continua dient que si en el període esmentat el condemnat tornés a delinquir o no observés les regles de conducta imposades pel JVP, el responsable dels serveis socials ho comunicarà al JVP per tal que resolgui respecte a la revocació de la llibertat. En cas de revocació, quan l'intern torni a la presó li serà d'aplicació el règim ordinari, fins que la Junta de Tractament valori la seva classificació.

Per a entendre que s'ha tornat a delinquir és molt important que hi hagi sentència ferma al respecte, ja que si no es violaria el dret a la presumpció d'innocència (24.2 CE). No passa el mateix amb la segona causa de revocació, relativa al incompliment de les regles de conducta, ja que la seva decisió pot arribar a ser més discrecional.

Finalment, l'aspecte més important que cal tenir en compte respecte a la revocació en aquest treball, és que un cop revocada la llibertat condicional no es perdrà el temps passat en llibertat a efectes del còmput de la condemna. El condemnat haurà de tornar a la presó i complir la resta de la condemna.

3.6.2 La suspensió de la llibertat condicional

És el supòsit que es dóna quan l'alliberat ha de complir una condemna de presó antiga o se li decreta presó preventiva per una nova causa. En aquest punt, es plantegen dues coses: d'una banda, la impossibilitat de revocar la llibertat condicional, en la mesura que no ha recaigut nova sentència condemnatòria i, de l'altre, la incompatibilitat de la llibertat condicional amb el compliment a la presó.

Els JVP, davant d'aquesta situació, han implantat la figura de la suspensió de la llibertat condicional per a donar resposta als casos en què l'alliberat ha d'ingressar o es troba en presó i no concorre cap causa de revocació. Per tant, el compliment de la pena

que compleix en llibertat queda *aplaçada* per a reiniciar-se de nou el seu compliment en llibertat quan hagin motivat les causes que motiven la suspensió.

4. LA LLIBERTAT CONDICIONAL EN EL CODI PENAL DE 1995 MODIFICADA PER LA L.O. 1/2015, DE 30 DE MARÇ.

4.1 Vigent concepció de la Llibertat condicional: nova naturalesa jurídica.

Fins ara, tal com es deia en els apartats anteriors, la llibertat condicional era una forma específica de compliment de les penes privatives de llibertat amb l'objecte de preparar la vida del *reu* en llibertat, d'acord amb les exigències de prevenció especial que la Constitució Espanyola imposa a les penes privatives de llibertat. Tanmateix, la reforma que en aquest apartat s'estudia, la promoguda per la Llei Orgànica 1/2015, de 30 de març, capgira la seva naturalesa jurídica: suposa una desnaturalització d'aquesta figura i del sistema d'individualització científica establerta per la legislació penitenciària com a model d'execució penitenciària.

El Preàmbul V de la LO 1/2015 deixa clara la seva nova naturalesa jurídica, fent així desaparèixer qualsevol discussió doctrinal sobre la mateixa, establint que:

Al contrario de lo que venía sucediendo hasta ahora, el tiempo en libertad condicional no computará como tiempo de cumplimiento de condena, sino que la concesión de la libertad condicional determinará la suspensión de la ejecución del resto de la pena durante un determinado período de tiempo: si, durante ese tiempo, el penado no reincide y cumple las condiciones impuestas, se declarará extinguida la pena pendiente de cumplimiento; por el contrario, si durante ese período de libertad condicional (o de suspensión de la ejecución del resto de la pena) comete un nuevo delito o incumple gravemente las condiciones impuestas, la libertad será revocada y deberá cumplir toda la pena que restaba. Por esta razón, el régimen de la libertad condicional pasa a estar regulado, en gran parte, por remisión a la regulación de la suspensión de la ejecución de la pena.

Deixant de banda, per tant, la seva regulació com a forma alternativa de compliment de la pena.

En el mateix sentit es pronuncia la *Secretaría General de Instituciones Penitenciarias*, que afirma que posteriorment a la reforma penal, la llibertat condicional declina la seva naturalesa d'últim grau del sistema penitenciari d'individualització

científica per a convertir-se en una modalitat de suspensió de la pena de presó pendent de compliment⁴⁴.

No obstant això, alguns autors segueixen defensant la deguda separació que cal fer entre el que és el institut de la suspensió i la llibertat condicional, perquè mentre que els objectius del primer es centren en evitar l'ús de presó en delinqüents l'execució de la qual es considera innecessària o inclús contraproductiu, la llibertat condicional el que pretén és que en vista d'un pronòstic de reinserció favorable, la seva concessió es considera adequada per a la seva resocialització⁴⁵. En aquesta línia, altres autors també remarquen aquesta diferència de fonament en el sentit que si bé la llibertat condicional s'ha vingut configurant com l'última fase de compliment de la pena de presó del condemnat que ha entrat en presó quan existeix un pronòstic de reinserció favorable que permet complir la resta de pena en règim de llibertat, la finalitat de la suspensió és evitar l'ingrés en presó de delinqüents primaris quan, complets certs requisits, s'entén que la privació de llibertat no és necessària⁴⁶.

Aquest canvi, però, no només té efectes teòrics que afecten als fonaments, sinó també pràctics, com és el fet que a partir de la reforma el temps passat en llibertat condicional no computarà com a temps d'execució de la pena de presó i, per tant, en cas de revocació haurà de complir-se la part de la pena suspesa sense que el temps passat en llibertat condicional sigui descomptat. Conseqüentment, el temps complet en llibertat condicional no té efectes de compliment de la pena.

Suposa això, doncs, una generalització de l'excepció que ja va introduir la LO 7/2003 pels condemnats per terrorisme que consistia en la no deducció del temps gaudit en llibertat condicional del còmput del temps restant per complir en els supòsits de revocació de la llibertat condicional⁴⁷.

Un altre aspecte rellevant és la qüestió de per què el legislador ha optat per mantenir la llibertat condicional separada a la secció 3ª del Capítol III, relatiu a les formes substitutives de l'execució de les penes privatives de llibertat i de la llibertat

---

⁴⁴ Institucionpenitenciaria.es. (2016). SGIP: La Libertad Condicional (Ministerio del Interior). [Recurs online] Disponible a: <http://www.institucionpenitenciaria.es/web/portal/PenasyMedidasAlternativas/LaLibertadCondicional.html> [Darrer accés 31 de maig de 2016].

⁴⁵ MARC SALAT PAISAL: *Comentario a la Reforma Penal de 2015*, Editorial Aranzadi, S.A., Navarra, 2015, pàgina 190. (Director: GONZALO QUINTERO OLIVARES)

⁴⁶ CRISTINA GUIASOLA LERMA: *Comentarios a la Reforma del Código Penal de 2015*, Tirant lo Blanch, València, 2015, pàgina 383. (Director: JOSÉ L. GONZÁLEZ CUSSAC; Coordinadoras: ÁNGELA MATA LLÍN EVANGELIO i ELENA GÓRRIZ ROYO).

⁴⁷ Vid. Llei Orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi Penal. Art. 93.3 (modificat per la Ley Orgànica 7/2003, de 30 de junio).

condicional, i no per reduir les diferents seccions del Capítol III en una, si tan clara té la seva naturalesa de suspensió de l'execució de la pena. Per no fer esment també al fet que el propi Codi Penal estableixi que una vegada atorgada la suspensió, "*entonces se concederá la libertad condicional*", que manca bastant de sentit (aquesta com a conseqüència de l'altra).

En opinió de MARC SALAT PAISAL continuar regulant la llibertat condicional després d'aquesta reforma no té gaire significat en tant que ha quedat desnaturalitzada per la suspensió de l'execució de l'última part de la condemna.

4.2 Òrgan competent per a la concessió de la llibertat condicional

L'article 76.2 b) de la LOGP estableix que correspon especialment al Jutge de Vigilància Penitenciària resoldre sobre les propostes de la llibertat condicional dels penats i acordar les revocacions que procedeixin.

La competència de què es parla no es refereix sobre l'aplicació de la pena, pròpia dels Jutges i Tribunals (sentenciadors), sinó a l'execució de la mateixa. El manteniment de la competència en el JVP és un altre argument a favor de la naturalesa de la llibertat condicional com a l'última de les fases d'execució de la pena de presó.

Ara bé, el que interessa en aquest apartat es remarcar la nova reforma duta a terme per la LO 1/2015 que ha afectat en algun aspecte a la competència de la concessió de la llibertat condicional. Concretament, en la nova redacció de l'article 92 CP s'atribueix la competència al tribunal (sentenciador, s'entén) per a la seva concessió quan es tracti de pena de presó permanent revisable⁴⁸ quan s'acompleixin els requisits legals que l'article enumera. Així com també modificar i imposar noves obligacions, deixant al JVP només la possibilitat de revocar-la quan es doni un canvi en les circumstàncies que van donar lloc a la seva concessió.

4.3 Els requisits de la concessió de la llibertat condicional ordinària

La reforma operada per la LO 1/2015 no ha modificat, en termes genèrics, els tres requisits necessaris per a la concessió de la llibertat condicional ordinària, que són: que el condemnat es trobi en el tercer grau de tractament penitenciari; que s'hagin extingit les tres quartes parts de la condemna imposada; finalment, que s'hagi observat bona conducta.

Ara bé, si abans calia que existís al respecte de la bona conducta un pronòstic individualitzat i favorable de reinserció social, emès en el informe final de Junta de

---

⁴⁸ Vid. Apartat 4.8.5 d'aquest treball.

Tractament (67 LOGP), ara aquesta exigència s'ha eliminat per veure's substituïda per l'atenció a uns paràmetres específics, coincidents en alguns casos amb els previstos en l'art. 80 i en la seva totalitat amb els contemplats per a la possible suspensió de l'execució de la pena permanent.

Així doncs, el JVP per a valorar la bona conducta del condemnat haurà de tenir en compte la personalitat del condemnat, els seus antecedents, les circumstàncies del delicte comès, la rellevància dels béns jurídics que podrien veure's afectats en cas de reiteració delictiva, les circumstàncies familiars i socials, així com els efectes que s'espera que tindrà la suspensió i les mesures que li siguin imposades.

La doctrina no està gaire conforme amb la supressió de l'informe realitzat per la Junta de Tractament, especialment MARC SALAT PAISAL qui considera igualment necessari aquest informe en atenció a l'article 67 de la LOGP⁴⁹.

4.4 La reforma relativa a les modalitats d'aquesta institució

4.4.1 Aspectes genèrics

La nova reforma ha començat per reunir les diferents modalitats de llibertat condicional en un únic article, el 90 CP, fins ara existents regulades als anteriors arts. 90.1 i 91 CP, en el que a més a més s'afegeix una nova modalitat privilegiada per a delinqüents primaris.

Alguns autors, com SALAT, argumenten positivament aquest esforç del legislador en regular en un mateix article les diferents modalitats de llibertat condicional i que únicament hagi regulat de manera separada la modalitat privilegiada per a septuagenaris i malalts molt greus, ja que segons comenta els dos grups de modalitats responen a finalitats diferents: mentre que el primer respon a motius de reinserció, el segon correspon a raons humanitàries i de dignitat de la persona.

En aquesta nova reforma cal també destacar la nova importància que s'ha donat a la satisfacció de la responsabilitat civil, ja que deixa d'establir-se que "*(...) No se entenderá cumplida la circunstancia anterior si el penado no hubiese satisfecho la responsabilidad civil derivada del delito (...)*"⁵⁰ per determinar-se que "*(...) No se concederá la suspensión al penado si no hubiese satisfecho la responsabilidad civil*

---

⁴⁹ Llei Orgànica 1/1979, de 26 de setembre, General Penitenciària: "Concluido el tratamiento o próxima la libertad del interno, se emitirá un informe pronóstico final, en el que se manifestarán los resultados conseguidos por el tratamiento y un juicio de probabilidad sobre el comportamiento futuro del sujeto en libertad, que, en su caso, se tendrá en cuenta en el expediente para la concesión de la libertad condicional".

⁵⁰ Llei Orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi Penal. Art. 90.1 (modificat per la Llei Orgànica 7/2003, de 30 de juny).

*derivada del delito (...)*⁵¹. No obstant això, sembla ser que no suposa una major limitació a l'accés de la llibertat condicional a la que existia amb anterioritat a la reforma en relació a la responsabilitat civil *ex delicto*.

4.4.2 La llibertat condicional ordinària (90.1 CP)

Es tracta d'aquella modalitat de suspensió de l'execució de la pena de llibertat quan s'acompleixin els requisits legalment establerts: trobar-se classificat en tercer grau; que s'hagin extingit les 3/4 parts de la pena imposada; que s'hagi observat una bona conducta. Tal com s'ha comentat en els apartats precedents, la reforma 1/2015 ha suprimit l'exigència de l'informe final previst en l'article 67 de la LOGP⁵² i ha endurit la condició d'haver satisfet la responsabilitat civil derivada del delictes per a la seva concessió⁵³.

4.4.3 La llibertat condicional anticipada a les 2/3 parts de la condemna

Tal com ja s'havia avançat, la reforma efectuada en l'article 90 incorpora en el seu segon paràgraf la modalitat anticipada a les 2/3, la qual havia estat regulada fins ara en l'article 91.1 CP, per tal d'eliminar el seu caràcter d'excepcionalitat i donar-li més consideració de dret subjectiu⁵⁴.

A més a més, dins dels requisits que l'article 90.2 CP enumera, s'ha modificat el relatiu a l'haver desenvolupat activitats laborals, culturals o ocupacionals de manera continuada. La nova reforma ha introduït una alternativa respecte a aquest requisits, segons la qual aquestes activitats que cal haver desenvolupat poden ser bé de manera continuada, bé realitzades "*con un aprovechamiento del que se haya derivado una modificación relevante y favorable de aquéllas de sus circunstancias personales relacionadas con su actividad delictiva previa*". Una redacció no gaire encertada⁵⁵, segons la doctrina, però el que ens ve a dir és que a diferència del que succeïa en la redacció antiga, ara ja no s'exigeix que s'hagin realitzat activitats laborals, culturals o

---

⁵¹ Llei Orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi Penal. Art. 90.1 (modificat per la Ley Orgànica 1/2015, de 30 de març, per la que es modifica la Llei Orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi Penal).

⁵² Vid. Apartat 4.3 d'aquest treball.

⁵³ Vid. Apartat 4.4.1 d'aquest treball.

⁵⁴ CRISTINA GUIASOLA LERMA a GONZÁLEZ CUSSAC, JOSÉ L. (Dir.), MATALLÍN EVANGELIO, Á., GÓRRIZ ROYO, E. (Coord.). (2015) *Comentarios a la Reforma del Código Penal de 2015*. València: Tirant lo Blanch. Pàg. 385. En aquest sentit, GUIASOLA proposa que, per a reforçar la seva condició de dret subjectiu, s'hauria d'haver iniciat la redacció de l'article amb el següent tenor literal: "*también se acordará la concesión*", i no tal com diu ara ("*También podrá acordarse la suspensión (...)*").

⁵⁵ CRISTINA GUIASOLA LERMA a GONZÁLEZ CUSSAC, JOSÉ L. (Dir.), MATALLÍN EVANGELIO, Á., GÓRRIZ ROYO, E. (Coord.). (2015) *Comentarios a la Reforma del Código Penal de 2015*. València: Tirant lo Blanch. Pàg. 386. L'autora proposa que s'hauria d'haver redactat aquest article incorporant a l'inici del paràgraf l'exigència del compliment dels requisits a) i c) establerts a l'article 90.1 CP.

ocupacionals de manera continuada sinó que serà suficient que aquestes, independentment de la seva durada, hagin estat aprofitades notablement per la persona condemnada⁵⁶.

Amb això, es pretén corregir la injustificada situació que es produïa en relació amb aquells subjectes que no podien optar a les esmentades activitats per motius diversos, com la insuficiència material o temporal, o per no haver considerat necessària la seva execució per part de la Junta de Tractament.

Tal com s'ha dit a l'apartat 3.2.2, aquesta modalitat es configura com un benefici penitenciari.

4.4.4 Modalitat avançada de la llibertat condicional a les 2/3 parts (art. 90.2 par.2º) CP): la llibertat condicional especial

La regulació d'aquesta modalitat no ha presentat variacions amb l'entrada en vigor de la LO 1/2015, per tant, és igualment vàlid el que s'ha explicat a l'apartat 3.2.3. Tot i això, sembla interessant deixar constància de la postura de certa part de la doctrina, la qual defensa que, a l'haver-se eliminat en la modalitat anterior com a única exigència el desenvolupament continuat d'activitats laborals, culturals o ocupacionals, i donat que moltes d'aquestes quedaran integrades dins dels programes individualitzats de tractament, hagués estat més procedent requerir de manera alternativa la realització continuada o amb aprofitament rellevant en les mateixes o bé la participació efectiva i favorable en programes de tractament o de desintoxicació o de reparació de víctimes.

4.4.5 Nova modalitat de llibertat condicional per a delinqüents primaris (90.3 CP)

En aquest cas, sí que parlem d'una nova modalitat privilegiada i excepcional de la llibertat condicional, regulada en el reformat apartat tercer de l'article 90. Permet la concessió de la llibertat condicional a aquelles persones condemnades, com a màxim 3 anys i una vegada extingida la meitat de la condemna imposada, sempre que s'hagi observat bona conducta i estiguin en tercer grau penitenciari.

A més a més, donada la seva configuració com a modalitat excepcional, el JVP tindrà, a diferència del que succeeix en les altres modalitats, la discrecionalitat de

---

⁵⁶ Un exemple clar que dóna el Dr. MIR PUIG, CARLOS és el relatiu a un condemnat per comissió d'un delictes contra la propietat, el qual es nega a treballar lícitament. Si aquesta persona, durant el compliment de la condemna, es disposa a treballar, per exemple, en els diferents tallers que ofereix la presó, el *reus* estaria modificant de manera rellevant i favorable les seves circumstàncies personals que el van portar al delictes (la seva negativa a treballar honradament). Aquesta situació seria indicadora de la seva reinserció social, en el sentit de portar una vida futura en llibertat sense tornar a cometre delictes d'aquesta mena i, consegüentment, podria gaudir abans de la llibertat condicional, abans de les tres quartes parts.

atorgar o no la suspensió de l'execució de la resta de la condemna i la concessió de la llibertat condicional encara que es reuneixin els requisits.

Finalment, i possiblement el requisit més important, és que cal, per a gaudir d'aquesta modalitat, que la condemna que estigui complint el penat sigui la primera condemna de presó que li hi hagi estat imposada. Això ha suposat alguns debats doctrinals ja que pot no quedar clar què s'ha d'entendre per *primera condemna* (si s'han de tenir en compte els antecedents penals cancel·lats o si s'han de tenir en compte les penes de presó que hagin estat suspeses o substituïdes, etc.).

La única excepció que s'inclou en l'article és que aquesta modalitat no serà aplicable als penats que ho hagin estat per la comissió d'un delictes contra la llibertat i indemnitat sexuals.

4.4.6 Llibertat condicional per causa d'edat o malaltia molt greu amb patiments incurables (91 CP)

Aquesta modalitat ja hi era present en la redacció de la LO 7/2003, tot i que regulada en un article diferent: de preveure's a l'article 92 ha passat a l'article 91. Es mantenen els mateixos requisits, per tant, es podrà atorgar la llibertat condicional als condemnats que haguessin complert l'edat de setanta anys o la compleixin durant l'extinció de la condemna i reuneixin els requisits enumerats anteriorment, excepte el relatiu al compliment de les 3/4 parts de la condemna o els 2/3 o la 1/2, segons el cas.

La única modificació a aquest respecte amb l'entrada en vigor de la LO 1/2015 ha estat la relativa a la malaltia molt greu amb patiments incurables, doncs s'ha endurit el requisit dels informes mèdics, ja que es faculta al JVP per a requerir els informes mèdics que, al seu criteri, estimi convenients.

El fonament d'aquesta modalitat segueix essent la dificultat per a delinquir i l'escassa perillositat del subjecte.

4.5 Denegació de la suspensió (90.4 CP)

Una altra de les novetats de la reforma del 2015 és la introducció de l'article 90.4 CP, relatiu a la possibilitat de denegar la suspensió de la resta de la condemna, en aquells casos en què el *reu* doni informació inexacta o insuficient sobre el parador dels béns o objectes el decomís dels quals hagués estat acordat, no compleixi amb el compromís del pagament de les responsabilitats civils conforme a la seva capacitat o faciliti informació inexacta o insuficient sobre el seu patrimoni⁵⁷.

---

⁵⁷ Suposant aquest fet una infracció del que s'estableix a l'article 589 de la Llei d'Enjudiciament Civil, que estableix el següent: (...) el Secretario judicial requerirá, mediante diligencia de ordenación, de oficio al

També se'n recullen altres supòsits com l'elusió del compliment de la pena de multa imposada o la reparació del dany causat a l'Administració, sempre que hagi estat condemnat per la comissió d'algun dels delictes previstos en el Títol XIX del Llibre II del CP⁵⁸. Cal remarcar que el tenor literal de l'article, en relació amb supòsits que s'acaben d'esmentar, estableix que el JVP "podrà" denegar la suspensió de la *ejecución* (...) pel que s'ha d'entendre com una decisió del JVP de caràcter potestativa⁵⁹.

El fet que aquestes causes de denegació incloguin conceptes com "conforme amb la seva capacitat" o "elusió de compliment" provoca que la seva aplicació depengui considerablement de la ponderació que els JVP realitzin en cada situació.

4.6 El nou règim jurídic d'execució de la llibertat condicional

Una vegada tractats els canvis produïts en relació amb les diferents modalitats de la llibertat condicional, cal veure ara una anàlisi de les principals variacions que ha suposat el canvi de naturalesa de la llibertat condicional, com les normes que són ara d'aplicació i les conseqüències de la seva concessió, el període de duració, les causes de revocació i les conseqüències d'aquesta.

4.6.1 La concessió de la llibertat condicional

La decisió d'acordar o no la suspensió de l'execució de la resta de la condemna i concedir la llibertat condicional correspon finalment al Jutge de Vigilància Penitenciària i no al Jutge o Tribunal sentenciador⁶⁰, tal com s'establia en l'Avantprojecte de la Reforma del CP de 2012. El canvi d'òrgan judicial responsable de la decisió podria haver tingut sentit com a conseqüència del seu canvi de naturalesa jurídica, en el sentit que si ara aquesta institució es considera una modalitat de suspensió seria lògic que la competència correspongués al Jutge o Tribunal sentenciador. No obstant això, un cop més, es segueixen veient diferències entre el que seria una mesura substitutiva de la pena i la pròpia llibertat condicional. El perquè d'això, defensa la doctrina, es troba en la distància temporal que hi ha entre el moment de la condemna i el de la concessió de la

---

ejecutado para que manifieste relacionadamente bienes y derechos suficientes para cubrir la cuantía de la ejecución, con expresión, en su caso, de cargas y gravámenes, así como, en el caso de inmuebles, si están ocupados, por qué personas y con qué título.

⁵⁸ Corresponent als Delictes contra l'Administració Pública.

⁵⁹ MARC SALAT PAISAL a *Comentario a la Reforma Penal de 2015*, Editorial Aranzadi, S.A., Navarra, 2015, pàgina 192. (Director: GONZALO QUINTERO OLIVARES): L'autor posa de manifest aquesta decisió de caràcter potestativa que posa de manifest l'article 90 CP, en relació a l'article 86.1.4ª CP, sobre les causes de revocació de la llibertat condicional, que regula el supòsit de donar informació insuficient o no complir el compromís de pagament com a casa de revocació directa de la suspensió de l'execució de la condemna. Remarca, per tant, una patent i notòria contradicció en text literal d'ambdós articles.

⁶⁰ Sens perjudici de la competència del Tribunal sentenciador per a la concessió de la llibertat condicional en els casos de presó permanent revisable. Remissió apartat 4.8.5.

suspensió de la resta de la condemna, fent això que l'òrgan judicial més idoni per a conèixer sobre la decisió sigui el JVP i no el sentenciador.

Una altra modificació important en relació a la concessió de la llibertat condicional, és sobre l'òrgan que té la capacitat per a instar el procediment per a concedir-la, ja que l'art. 90.7 CP estableix que el JVP "*resolverá de oficio sobre la suspensión de la ejecución del resto de la pena y concesión de la libertad condicional a petición del penado*"⁶¹.

4.6.2 L'execució de la llibertat condicional

La LO 1/2015, i el seu conseqüent canvi de naturalesa, ha suposat la supressió de l'article 93 CP i la regulació de l'execució d'aquesta institució en l'article 90.5 CP.

Una vegada concedida la suspensió de la resta de la condemna i la llibertat condicional, el subjecte quedarà en llibertat en un període de temps, que podrà ser a més a més condicionat al compliment d'alguna de les regles de conducta establertes a l'article 83 CP⁶² (per remissió de l'article 90.5 par. 1r). El JVP, a més a més, podrà modificar la decisió que anteriorment hagués adoptat conforme a l'article 83 i acordar la imposició de noves prohibicions, deures o prestacions, la modificació de les que ja haguessin estat acordades o l'alçament de les mateixes.

Una altra qüestió rellevant al respecte és la relativa al termini de la suspensió de l'execució de la resta de la condemna. Abans de la reforma, aquest aspecte quedava regulat a l'article 93 CP, on s'establia que: "*el período de libertad condicional durará todo el tiempo que le falte al sujeto para cumplir su condena (...)*"; ara, aquest article ha quedat suprimit i aquesta qüestió ha passat a regular-se a l'art. 90.5 par. 4rt., el tenor literal del qual és el següent: "*el plazo de suspensión de la ejecución del resto de la pena será de dos a cinco años. En todo caso, el plazo de suspensión de la ejecución y de libertad condicional no podrá ser inferior a la duración de la parte de pena*

---

⁶¹ Cal tenir en compte la notòria contradicció que suposa, en relació a l'apartat setè de l'article 90, els articles 194 i 198 (tots dos relatius a la llibertat condicional) que estableixen respectivament: "*La Junta de Tratamiento deberá iniciar la tramitación del correspondiente expediente con la antelación necesaria para que no sufra retraso la concesión de este beneficio*" y "*Concluido el expediente, la Junta de Tratamiento lo elevará al Juez de Vigilancia, haciendo constar los certificados e informes necesarios para acreditar la existencia de los requisitos legales y, en su caso, propuesta razonada de autorización de la libertad condicional*". La doctrina qüestiona a aquest respecte si cal entendre o no derogats aquests articles en relació al 90.7 CP com a conseqüència de la jerarquia normativa.

⁶² Entre les quals, es distingeixen: prohibició d'aproximació a la víctima o de contacte amb persones concretes; obligació de mantenir el lloc de residència en un lloc determinat; comparèixer personalment a dependències policials o altres; participació en programes de deshabituació al consum d'alcohol, drogues tòxiques, etc.

pendiente de cumplimiento. El plazo de suspensión y libertad condicional se computará desde la fecha de puesta en libertad del penado".

Això vol dir que el termini de suspensió en qüestió serà de dos a cinc anys – des de la data en què el subjecte sigui posat en llibertat condicional – en aquells casos en què la part de la pena de presó suspesa sigui inferior a cinc anys; en els altres supòsits, quan la durada de la part de la pena de presó suspesa sigui superior a cinc anys, el termini de la durada de la suspensió serà l'equivalent a la part de la pena suspesa⁶³.

La darrera qüestió a tenir en compte és la relativa a la potestat que segueix tenint el JVP en relació a la possibilitat d'imposar al subjecte sotmès a la llibertat condicional un sèrie de regles de conducta d'obligat compliment. La reforma, però, elimina la referència a la possibilitat d'imposar com a regles de conducta alguna de les diferents mesures de seguretat no privatives de llibertat, a la vegada que es modifica l'article 83 CP, ampliant així les diferents regles de conducta de possible imposició.

La nova redacció de l'article 83 CP estableix que el Jutge o Tribunal podrà condicional la suspensió al compliment de les prohibicions i deures⁶⁴, quan sigui necessari per a evitar el perill de comissió de nous delictes, sense que puguin imposar-se deures i obligacions que resultin excessius.

---

⁶³ MARC SALAT PAISAL: *Comentario a la Reforma Penal de 2015*, Editorial Aranzadi, S.A., Navarra, 2015, pàgina 197 - 198. (Director: GONZALO QUINTERO OLIVARES): l'autor qualifica aquesta reforma de "chapuza" perquè el que el legislador ha pretès ha estat fer una aproximació a la regulació anterior relativa a la suspensió de l'antic art. 81 CP, però que això ha perdut tot el sentit des del moment en què, en base a aquest article, segons la durada de la pena de presó imposada, el termini de suspensió de l'execució de la resta de la condemna de presó pot tenir una durada igual al temps restant de la pena de presó (en el cas que sigui major de 5 anys) o molt superior, si és inferior a 5 anys.

⁶⁴ 1.ª Prohibición de aproximarse a la víctima o a aquéllos de sus familiares u otras personas que se determine por el juez o tribunal, a sus domicilios, a sus lugares de trabajo o a otros lugares habitualmente frecuentados por ellos, o de comunicar con los mismos por cualquier medio. La imposición de esta prohibición será siempre comunicada a las personas con relación a las cuales sea acordada. 2.ª Prohibición de establecer contacto con personas determinadas o con miembros de un grupo determinado, cuando existan indicios que permitan suponer fundadamente que tales sujetos pueden facilitarle la ocasión para cometer nuevos delitos o incitarle a hacerlo. 3.ª Mantener su lugar de residencia en un lugar determinado con prohibición de abandonarlo o ausentarse temporalmente sin autorización del juez o tribunal. 4.ª Prohibición de residir en un lugar determinado o de acudir al mismo, cuando en ellos pueda encontrar la ocasión o motivo para cometer nuevos delitos. 5.ª Comparecer personalmente con la periodicidad que se determine ante el juez o tribunal, dependencias policiales o servicio de la administración que se determine, para informar de sus actividades y justificarlas. 6.ª Participar en programas formativos, laborales, culturales, de educación vial, sexual, de defensa del medio ambiente, de protección de los animales, de igualdad de trato y no discriminación, y otros similares. 7.ª Participar en programas de deshabituación al consumo de alcohol, drogas tóxicas o sustancias estupefacientes, o de tratamiento de otros comportamientos adictivos. 8.ª Prohibición de conducir vehículos de motor que no dispongan de dispositivos tecnológicos que condicionen su encendido o funcionamiento a la comprobación previa de las condiciones físicas del conductor, cuando el sujeto haya sido condenado por un delito contra la seguridad vial y la medida resulte necesaria para prevenir la posible comisión de nuevos delitos. 9.ª Cumplir los demás deberes que el juez o tribunal estime convenientes para la rehabilitación social del penado, previa conformidad de éste, siempre que no atenten contra su dignidad como persona.

El JVP podrà modificar la decisió que anteriorment hagués adoptat conforme l'art. 83, així com acordar la imposició de noves prohibicions, deures o prestacions, la modificació de les que ja haguessin estat acordades o l'alçament de les mateixes.

4.6.3 La revocació de la llibertat condicional: causes i conseqüències

En aquest apartat cal parlar d'una de les parts essencials de la reforma que ha suposat l'entrada en vigor de la LO 1/2015. L'antiga regulació de la revocació, recollida a l'article 93.1 CP, establia que el període de llibertat condicional duraria tot el temps necessari perquè el subjecte complís la seva condemna, i que si en aquest període el penat delinquis o no observés les regles de conducta imposades, el JVP haurà de revocar la llibertat condicional atorgada.

La nova regulació, contempla de manera molt més detallada quins són els motius pels qual ha de ser revocada la llibertat condicional, no es limita a reconèixer com a supòsits de revocació el tornar a delinquir o la no observació de les regles de conducta. La nova matisació de les causes de revocació es recullen, d'una banda, a l'article 90.5 paràgraf tercer no s'estableix que: *"el juez de vigilancia penitenciaria revocará la suspensión de la ejecución del resto de la pena y la libertad condicional concedida cuando se ponga de manifiesto un cambio de las circunstancias que hubieran dado lugar a la suspensión que no permita mantener ya el pronóstico de falta de peligrosidad en que se fundaba la decisión adoptada"*. De l'altra, el mateix article 90.5 CP, en el seu primer paràgraf, realitza una remissió a l'article 86 CP, relatiu a les causes de revocació de la suspensió, on hi ha una 4 circumstàncies que suposen la revocació i l'ordre d'execució de la pena. Aquestes són: ser condemnat per un delictes comès durant la suspensió que posi de manifest una expectatives que no pugui ser mantinguda en relació amb la suspensió presa; incompliment greu i reiterat de les prohibicions i deures de l'art. 83 CP; incompliment de les condicions de l'art. 84 CP; o haver facilitat informació inexacta o insuficient sobre el parador de béns o objectes el decomís dels quals hagués estat acordat o no doni compliment al compromís de pagament de les responsabilitats civils a què hagués estat condemnat, així com facilitar informació inexacta o insuficient sobre el seu patrimoni, incompliment obligació del 589 LEC⁶⁵.

L'apartat 2 del mateix art. 86 CP estableix també la possibilitat, davant d'eventuals incompliments de les prohibicions, deures o condicions que no tinguin caràcter greu,

---

⁶⁵ Vid. Ref. 57.

d'imposar noves prohibicions, deures o condicions o, fins i tot, de prorrogar el termini de suspensió.

Cal donar èmfasi a una qüestió que crida molt l'atenció davant la lectura d'aquest precepte i les seves remissions, ja que el legislador atorga la potestat de revocació tant al JVP (en l'article 90.5 CP) com al Jutge o tribunal sentenciador (art. 86)⁶⁶.

No obstant això, el més important respecte a la revocació en relació a les diverses modificacions introduïdes per la LO 1/2015 són les conseqüències de la revocació de la llibertat condicional: prèviament a la reforma, si la llibertat condicional era revocada, el temps passat en aquest règim era computat com a temps de compliment de la pena; amb la nova regulació, el temps passat en llibertat condicional no es tindrà en compte, per tant, l'execució de la pena de presó suspesa es reprendrà des del dia que condemnat va ser posat en llibertat (90.6 CP)⁶⁷.

Ara bé, no és un fet estrictament nou d'aquesta vigent reforma el fet que la revocació de la llibertat condicional suposi una pèrdua del temps complert, ja que l'anterior article 93.3 CP ja preveia que, en el cas de revocació de llibertat condicional de condemnats a delictes de terrorisme de la secció segona del capítol V del Títol XXII del llibre II del Codi Penal, el penat havia de complir el temps que resti de compliment de la condemna amb pèrdua del temps passat en llibertat. Tot i que, de ser un supòsit excepcional, el legislador l'ha establert com a règim general.

Finalment, tenint en compte aquesta norma de contingut perjudicial per al condemnat, com a norma penal, haurà de seguir-se el criteri de la seva irretroactivitat⁶⁸.

4.7 Compliment definitiu de la Llibertat Condicional

Ens trobem davant d'un compliment definitiu de la llibertat condicional quan transcorre el termini de la llibertat condicional sense que la persona que en gaudeix

---

⁶⁶ MARC SALAT PAISAL: *Comentario a la Reforma Penal de 2015*, Editorial Aranzadi, S.A., Navarra, 2015, pàgina 197 - 198. (Director: GONZALO QUINTERO OLIVARES): aquest autor valora aquesta situació com a una mala tècnica legislativa emprada pel legislador, per no haver tingut compte d'aquestes contradiccions a l'hora de regular la llibertat condicional i la suspensió de les condemnes.

⁶⁷ MIR PUIG, CARLOS: *Derecho Penitenciario. El cumplimiento de la pena privativa de Libertad*, Atelier, 2015, pàgina 168: L'autor, en aquest sentit, qualifica aquesta conseqüència de la revocació d'aquesta institució com una *pèrdua del temps* passat en llibertat condicional. En aquest sentit, també es pronuncia MARÍA ÁNGELES GARRIDO LORENZO, en la Revista del Ministerio Fiscal, 2015, n ° 0, La reforma de la parte general del Código Penal derivada de la Ley Orgánica 1/2015, Madrid, pàg. 56, on dóna també una imatge negativa d'aquesta nova naturalesa jurídica de la llibertat condicional. L'autora comenta, en un principi, el caràcter excepcional d'aquesta pèrdua – o no còmput – del temps passat en llibertat condicional i aquesta es revocada per als condemnats per delictes de terrorisme de la secció segona del Capítol V del Títol XXII del llibre II del CP, al posterior i actual caràcter general d'aquesta conseqüència per a tot tipus de reus. Es refereix a aquesta nova regulació com a una modificació clarament més perjudicial per al condemnat.

⁶⁸ MARÍA ÁNGELES GARRIDO LORENZO: Revista del Ministerio Fiscal, 2015, n ° 0, La reforma de la parte general del Código Penal derivada de la Ley Orgánica 1/2015, Madrid, pàg. 56.

d'aquesta hagi comet cap de les causes relatades en l'apartat anterior que suposi la revocació d'aquesta institució. Per tant, si transcorre el període de llibertat condicional sense que aquesta sigui revocada, el jutge acordarà la remissió definitiva de la pena (87.1 CP).

En relació a la remissió de la pena cal tenir en compte l'article 130.1.3º CP, que estableix que la responsabilitat criminal s'extingeix per la remissió definitiva de la pena.

4.8 Incidència de la Llibertat Condicional en la Pena de presó permanent revisable

4.8.1 Aspectes generals

En ocasió de la reforma operada per la LO 1/2015, de 30 de març, s'introdueix la pena de presó permanent revisable, la qual ha estat objecte de la majoria de debats en relació amb aquesta nova modificació. És important tenir en compte que no es tracta d'una cadena perpètua pròpiament dita, sinó que es tracta més aviat d'una *presó indefinida*⁶⁹ susceptible de revisió pel transcurs de determinats períodes de seguretat, *similar* a la cadena perpètua revisable d'Alemanya⁷⁰. La revisió de la condemna no conclou amb la declaració d'extinció de la pena i l'excarceració, sinó que obre un temps de suspensió del compliment de la resta de la pena que podria concloure amb la declaració o no de l'extinció de la responsabilitat penal del condemnat. Aquí es pren rellevància la figura de la llibertat condicional que tractarem en aquest apartat.

L'obligada revisió és el que dóna d'alguna manera empara constitucional, en la mesura que fa possible accedir a la llibertat amb garanties de reinserció en la societat. Es podria dir, per tant, que no renuncia a la reinserció del penat.

4.8.2 Regulació legal actual de la presó permanent revisable

En el Preàmbul de la LO 1/2015, en el seu apartat II, estableix que la nova pena de presó permanent revisable podrà ser únicament imposada en supòsits d'excepcional

---

⁶⁹ García Aran, M: *Contra la crisis, más cárcel*, en el País, oct. 2012.

⁷⁰ A Alemanya existeix la cadena perpètua revisable, que tot i dir-se "cadena perpètua" el sistema es semblant, sinó idèntic al de la presó permanent revisable. No obstant això, la doctrina assegura que la regulació alemanya i espanyola no tenen res a veure. Això és així perquè asseguren que la revisió d'aquesta pena es produeix als 15 anys, podent-se allargar per motius d'especial gravetat, quedant-se en una mitjana de 19 anys de compliment efectiu, mentre que a Espanya la primera revisió serà als 25 anys (moment en què a Alemanya ja estarien alliberats tots els condemnats). A més a més, mentre que a Alemanya és el Tribunal qui ha de donar les circumstàncies excepcionals que justifiquen prolongar la cadena perpètua més enllà dels 15 anys, a Espanya els tribunals han de determinar que no hi ha possibilitat que torni a delinquir. (CANCIO MELIÀ, MANUEL. Catedràtic de Dret penal a la Universitat Autònoma de Madrid. Especialista en Dret comparat).

gravetat ⁷¹ en els que estigui justificada una resposta extraordinària mitjançant la imposició d'una pena de presó de durada indeterminada (presó permanent), tot i que subjecta a una règim de revisió. Continua dient que justament la previsió d'aquesta revisió, idònia per a poder verificar en cada cas el necessari pronòstic favorable de reinserció social, elimina qualsevol dubte d'inhumanitat de la pena donada la garantia d'una possible llibertat del condemnat.

Aquesta figura es troba regulada en els arts. 33.2.a), 35, 36.1, 70.4, 76.1.e) i 2, 78 bis, 92 (que remet a 83, 86, 87, 91), 94 bis, 131.1 par. 1, 136.1.e) i 2, 140, 140 bis, 485, 573 bis i 605, 607 i 607 bis⁷². En termes generals, aquesta pena comporta el compliment íntegre de la pena de privació de llibertat durant un període de temps que oscil·la entre els 25 i els 35 anys, depenent de si la condemna és per un o diversos delictes o delictes relacionats amb el terrorisme.

4.8.3 Règim de la revisió de la pena

Com ja s'havia esmentat, aquesta no renuncia a la reinserció del penat, ja que una vegada complerta la part mínima de la condemna un Tribunal col·legiat haurà de valorar novament les circumstàncies del penat i del delictes comès, així com revisar la seva situació personal. Pretén el legislador amb aquest sistema donar una resposta a les crítiques que s'han dirigit a posar en qüestió la constitucionalitat d'aquesta figura per la possible vulneració del dret a la reinserció i reeducació social del condemnat (art. 25 CE) i al principi d'humanitat de les penes, fonamentat en el principi de la dignitat humana (art. 10.1 CE)⁷³.

Per a la seva revisió, s'estableix un doble règim: d'una banda, la que es dona un cop extingida la part de la condemna que oscil·li entre els 25 i 35 anys, en què el Tribunal haurà de revisar d'ofici si la presó ha de ser mantinguda cada dos anys; de l'altra, la que s'haurà de dur a terme sempre el penat així ho sol·liciti (amb la possibilitat de fixar que en el termini màxim d'un any no es pugui donar curs a noves sol·licituds si fos desestimada). El sistema de revisió podria permetre la posada en llibertat del condemnat si s'acompleixen els requisits de l'article 92.1 i 2⁷⁴.

---

⁷¹ Preàmbul de la Llei Orgànica 1/2015, de 30 de març, apartat II: asesinatos especialmente graves, homicidio del Jefe del Estado o de su heredero, de Jefes de Estado extranjeros y en los supuestos más graves de genocidio o de crímenes de lesa humanidad.

⁷² MIR PUIG, CARLOS: *Derecho Penitenciario. El cumplimiento de la pena privativa de Libertad*, Atelier, 2015, pàgina 54.

⁷³ TAMARIT SUMALLA, JOSEP MARIA: *Comentario a la Reforma Penal de 2015*, Editorial Aranzadi, S.A., Navarra, 2015, pàgina 93. (Director: GONZALO QUINTERO OLIVARES).

⁷⁴ Vid. Apartat 4.8.4.

Davant aquesta novetat del règim de la revisió, resulta també important fer un esment a quines són les opinions de la doctrina al respecte. Per alguns juristes la cadena perpètua revisable "*no aporta una novedad significativa. Probablemente lo que buscan sus impulsores sea un efecto simbólico en el sentido de dar a entender que se está tomando en serio el problema de la delincuencia con un esfuerzo y un coste mucho menor del que supondría pensar y aplicar programas más racionales de respuesta al delito*"⁷⁵ (La negreta és meva).

Una opinió que acull la majoria de la doctrina espanyola, i que defensa que "*en realidad es un <<eufemismo>>, que esconde una verdadera prisión perpetua, que permite al condenado de la misma pasar toda su vida privado de libertad, pues sólo serán excepcionales los casos en que a los penados a dicha pena se les otorgue la libertad condicional o se les conceda un indulto por el Gobierno. (...) Así una pena de prisión perpetua revisable (...) es contraria a la prohibición constitucional de las penas inhumanas o degradantes del art. 15 de la CE, así como atenta al derecho de la dignidad humana del art. 10 de la CE (principio de humanidad), o al derecho a la reinserción social del art. 25.2 CE, o infringe el principio de legalidad, por su imprecisión e indeterminación (9.3 CE) (...)*"⁷⁶.

No obstant això, hi ha posicions notòriament oposades a la majoritària, concretament la de PABLO LLARENA de la "Asociación Profesional de la Magistratura (APM)", que defensa que "*Sería inconstitucional que una persona, por una actuación determinada, permaneciera en prisión de por vida aún cuando estuviera rehabilitado; pero no lo es cuando, tras seguir los tratamientos penitenciarios de resocialización, éstos fracasan y se aprecia en el condenado un riesgo objetivo y real de que volverá a cometer en libertad crímenes particularmente graves y dramáticos*"⁷⁷. En el mateix sentit es pronuncia EMILIO FRÍAS, de la "Asociación de Fiscales", que argüeix el següent: "*Yo no veo inconveniente constitucional a la prisión permanente revisable. Es compatible con*

---

⁷⁵ TAMARIT SUMALLA, JOSEP MARIA. Catedràtic de Dret Penal de la Universitat de Lleida (1999) i Universitat Oberta de Catalunya (2010) i director del Programa de Criminologia de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC) a l'article de LOBO, JOSE L. "¿Apoya la cadena Perpetua? La Mayoría de ciudadanos, a favor; los juristas, en contra. [21.12.2014]. Disponible a: http://www.elconfidencial.com/espana/2014-12-21/apoya-la-cadena-perpetua-la-mayoria-de-ciudadanos-a-favor-los-juristas-en-contr_598730/.

⁷⁶ MIR PUIG, CARLOS: Derecho Penitenciario. El cumplimiento de la pena privativa de Libertad", Atelier, 2015, pàgines 50 i 51.

⁷⁷ LOBO, JOSE L. "¿Apoya la cadena Perpetua? La Mayoría de ciudadanos, a favor; los juristas, en contra. [21.12.2014]. Disponible a: http://www.elconfidencial.com/espana/2014-12-21/apoya-la-cadena-perpetua-la-mayoria-de-ciudadanos-a-favor-los-juristas-en-contr_598730/.

la resocialización, pues no prevé que se alargue en los supuestos en los que los objetivos se hayan alcanzado"⁷⁸.

Per tant, també hi ha algun sector de la doctrina defensor d'aquesta nova pena de presó, ja que entenen que al ser revisable permet la llibertat condicional o altres beneficis penitenciaris en els supòsits de pronòstic favorable de reinserció social del condemnat a tal pena. Sí que és veritat, però, que tot i que part de la doctrina pugui defensar la presó revisable, alguns d'aquests autors que la defensen coincideixen en proposar que la revisió d'aquesta pena hauria de ser als 10 o 15 anys o 20 anys de presó efectiva de privació de llibertat i no als actuals 25 i 35, ja que podria ser excessiu.

El Dr. CARLOS MIR PUIG analitza també la jurisprudència del Tribunal Constitucional i en destaca la STC 181/2004⁷⁹, de 2 de novembre, la qual aborda un supòsit d'extradició que podrien ser sancionats amb la pena de presó permanent revisable. El TC en aquesta sentència assumeix la posició mantinguda pel Tribunal Europeu dels Drets Humans, segons la qual la legalitat de la pena perpetua depèn de l'existència de la possibilitat de reversió de la mateixa.

Aquest mateix autor, però, posa de manifest la sentència de 9 de juliol de 2013 del Tribunal Europeu dels Drets Humans (*Case of Vinter and Others versus The United Kingdom*) que estableix que *"la Corte también observa que en Derecho comparado e internacional se muestra un claro apoyo a un mecanismo específico que garantiza una revisión no después de los 25 años, tras la imposición de una cadena perpetua, con exámenes periódicos desde entonces"* i a Espanya, en canvi, els delictes de terrorisme el temps de compliment efectiu mínim per a la revisió és de 35 anys, la qual cosa planteja seriosos dubtes que l'article 78 bis sigui constitucional, perquè a més a més impedeix la reinserció social infringint l'article 25.2 CE, el principi de necessitat i proporcionalitat.

Es qüestiona també la necessitat d'aquesta duresa en la pena privativa de llibertat, en tant que a Espanya la taxa d'homicidis i assassinats és menor a la de la resta de països europeus⁸⁰, per tant no s'acaba d'explicar per què s'ha introduït aquesta modalitat de pena revisable amb un període de compliment efectiu tan excessivament llarg.

---

⁷⁸ Vid. Ref. 69.

⁷⁹ *"A los efectos de la corrección constitucional de las resoluciones judiciales que declaran procedente la extradición para el cumplimiento de una pena de cadena perpetua o para enjuiciar un delito al que previsiblemente se le impondrá esta pena, este Tribunal tiene declarado que resulta suficiente garantía que las resoluciones judiciales condicionen la procedencia de la extradición a que en caso de imponerse dicha pena, su ejecución no sea indefectiblemente de por vida.* (F. 9 con cita STEDH de 7 de julio de 1989).

⁸⁰ MIR PUIG, CARLOS: *Derecho Penitenciario. El cumplimiento de la pena privativa de Libertad*, Atelier, 2015, pàgines 51. L'autor afirma que la taxa de criminalitat d'Espanya és de les més baixes d'Europa.

4.8.4 La llibertat condicional en la pena de presó permanent revisable

El legislador ha optat per a configurar un règim *ad hoc* per a la pena de presó permanent revisable recollit, de forma separada, a l'article 92 CP, situat justament després de les normes dedicades a la nova versió de la llibertat condicional.

L'article en qüestió es troba situat dins del Capítol III, "*de les formes substitutives de l'execució de les penes de privatives de llibertat i de la llibertat condicional*", del Títol III del Llibre I del Codi penal, i després de la Secció 1 "*de la suspensió de l'execució de les penes privatives de llibertat*", però dins de la Secció de "*la llibertat condicional*". Doncs bé, l'article 92 CP estableix tres requisits a tenir en compte pel tribunal a l'hora d'acordar la suspensió de l'execució de la pena de presó permanent revisable.

El primer d'ells, de caràcter temporal, exigeix al penat el compliment de 25 anys de la seva condemna (92.1.a). Sens perjudici, continua aquest article, del que es disposa a l'article 78 bis CP, el qual enumera un seguit de casos en què el condemnat ho ha esta per dos o més delictes i almenys un d'ells estigui castigat amb pena de presó permanent revisable.

En aquests casos, per a la suspensió de l'execució de la resta de la pena o llibertat condicional, es requerirà que el penat hagi extingit: un mínim de 25 anys de presó quan el penat ho hagi estat per diversos delictes, un dels quals estigui castigat amb la pena de presó revisable i la resta amb penes de presó la suma de les quals excedeixi de 5 anys i quan el penat ho hagi estat per diversos delictes, un dels quals estigui castigat amb una de presó de permanent revisable i la resta sumin un total que excedeixi dels 15 anys⁸¹; un mínim de 30 anys, quan el condemnat ho sigui per diversos delictes, i dos o més d'ells estiguin castigats amb una pena de presó permanent revisable, o bé un d'ells estigui castigat amb una pena de presó permanent revisable i la resta de penes imposades sumin un total de 25 anys o més⁸².

Si els delictes comesos fossin referents a organitzacions i grups terroristes i delictes de terrorisme del Capítol VII del Títol XXII del Llibre II del Codi penal, o comesos en el sí d'organitzacions criminals, per a la suspensió de la resta de la pena, es requerirà que el subjecte hagi extingit un mínim de 28 anys de presó, en els supòsits a què es

---

⁸¹ Art. 78.1 a) i b) bis per remissió de l'article 78.2.a) bis, tots ells del Codi Penal de 1995, reformat per la LO 1/2015, en el seu text publicat el 31/03/2015, en vigor a partir del 01/07/2015.

⁸² Art. 78.1.c) bis, per remissió de l'article 78.2.b) bis, tots ells del Codi Penal de 1995, reformat per la LO 1/2015, en el seu text publicat el 31/03/2015, en vigor a partir del 01/07/2015.

refereixen les lletres a) i b) de l'art. 78.1 bis i 35 anys de presó en els de la *lletra c)*⁸³ del mateix article.

El segon requisit que s'estableix a l'article 92 CP és que el condemnat es trobi en el classificat en el tercer grau, l'accés al qual es troba regulat en els articles 36.1 paràgraf primer, apartat a) i b) i 78 bis, tots ells del Codi penal. L'aplicació d'un o altre article dependrà del número de delictes comesos.

L'article 36.1 CP, per als supòsits de condemna d'un únic delicte, estableix que la classificació del condemnat en el tercer grau haurà de ser autoritzada pel tribunal previ pronòstic individualitzat i favorable de reinserció social, escoltats el Ministeri Fiscal i institucions penitenciàries, però no podrà efectuar-se fins el compliment de 20 anys de presó efectiva – en el cas de delictes del Capítol VII del Títol XXII del Llibre II del CP⁸⁴ – o fins el compliment de 15 anys de presó efectiva, en la resta dels casos.

En canvi, el 78.2 bis és aplicable quan el subjecte hagi estat condemnat per dos o més delictes i almenys un o dos d'ells sigui castigat amb pena de presó permanent revisable, en aquest cas, la progressió al tercer grau requerirà el compliment d'un mínim de 18 anys de presó – quan el penat ho hagi estat per diversos delictes, un d'ells castigats amb pena permanent revisable i la resta sumin un total que excedeixi de 5 anys – o mínim de 20 anys – quan el penat ho hagi estat per diversos delictes, un d'ells castigat amb de presó permanent revisable i la resta sumin un total de que excedeixi de 15 anys – o un mínim de 22 anys – si el penat ho ha estat per comissió de diversos delictes i dos o més d'ells siguin castigats amb pena de presó permanent revisable i la resta de les penes imposades sumin un total de 25 anys o més –.

En els casos d'organitzacions i grups terroristes i delictes de terrorisme, els límits de compliment per a l'accés al tercer grau de classificació seran de 24 anys per als primers dos supòsits i 32 anys en el tercer.

No passa el mateix en el supòsit de la progressió al tercer grau dels penats malalts molt greus amb patiments incurables i de septuagenaris (36.3 CP), donat que la seva

---

⁸³ Cal remarcar que el tenor literal de l'article estableix el següent: "(...) y de 35 años de prisión en el de la letra b) del apartado primero", el que suposa un error del legislador a l'hora de redactar el precepte. Doncs hauria de dir "*letra c)*" i no "*letra b)*". En aquest sentit, l'autor MIR PUIG, CARLOS: *Derecho Penitenciario. El cumplimiento de la pena privativa de Libertad*, Atelier, 2015, pàgina 57, ja deixa constància sobre aquest aspecte, establint en la seva obra en l'explicació d'aquest precepte: "*debe decir letra c)*".

⁸⁴ Delictes de terrorisme.

progressió pot ser acordada en qualsevol cas pel Tribunal o JVP, segons correspongui⁸⁵, previ informe del Ministeri Fiscal, Institucions Penitenciàries i les altres parts, donada la seva escassa perillositat.

Finalment, l'últim requisit per a poder obtenir la suspensió de l'execució de la pena de presó permanent revisable és l'existència d'un pronòstic favorable de reinserció social en atenció a la valoració dels informes d'evolució remesos pel centre penitenciari i els especialistes que el tribunal determini⁸⁶.

Com a règims especials per a la suspensió de l'execució de la pena de presó permanent revisable se'n recullen dos: d'una banda, el relatiu als condemnats per delictes referents a organitzacions i grups terroristes i delictes de terrorisme (92.2), en els quals serà a més a més necessari que mostrin signes inequívocs d'haver abandonat les finalitats i els mitjans de l'activitat terrorista i que hagi col·laborat activament amb les autoritats, bé per impedir la producció de nous delictes o per atenuar els efectes del delicte, bé per facilitar la identificació, captura i processament d'altres responsables; de l'altra, el recollit en l'art 92.3 CP, amb remissió al 91 CP, relatiu a la llibertat condicional dels septuagenaris i malalts molt greus amb patiments incurables, segons el qual per a obtenir-la no hauran d'haver extingit les tres quartes parts de la condemna o les dues terceres o la meitat (segons els casos).

4.8.5 Anàlisi comparatiu entre el règim de la suspensió de la resta de la pena de presó permanent revisable i les penes de presó amb caràcter temporal

No s'estableix un règim idèntic entre la llibertat condicional en la presó permanent revisable i en les penes privatives de llibertat temporals, sinó que s'hi troben algunes diferències.

D'una banda, l'òrgan competent per acordar-la correspon en el cas de la presó permanent revisable al tribunal sentenciador, que resoldrà després d'un procediment oral contradictori en què intervindrà el Ministeri Fiscal i el penat, assistit pel seu advocat (92.1 últim paràgraf). Mentre que la potestat per acordar la llibertat condicional en els

---

⁸⁵ Només seria competència del Jutge o Tribunal sentenciador en el cas de progressió al tercer grau de persones amb malalties molt greus amb patiments incurables i de septuagenaris en presó permanent revisable, ja que en el cas de presó temporal sempre ho és el JVP en aquests supòsits.

⁸⁶ Els elements que l'article 92.1.c) CP estableix que cal tenir en compte són: (...) *la personalidad del penado, sus antecedentes, las circunstancias del delito cometido, la relevancia de los bienes jurídicos que podrían verse afectados por una reiteración en el delito, su conducta durante el cumplimiento de la pena, sus circunstancias familiares y sociales, y los efectos que quepa esperar de la propia suspensión de la ejecución y del cumplimiento de las medidas que fueren impuestas*". Si el condemnat ho fos per la comissió de diversos delictes, l'estudi d'aquests elements es farà valorant en el seu conjunt tots els delictes comesos.

Pels elements que cal tenir en compte en relació als delictes de terrorisme, vid. Art. 92.2 CP.

casos de penes de presó temporals correspon al Jutge de Vigilància Penitenciària. A més a més, en el cas de la pena de presó permanent revisable, la competència per a emetre el pronòstic favorable de reinserció social també correspon al propi tribunal sentenciador (92.1 apartat c), a diferència del que ocorre en el règim de les penes temporals. A més a més, en els casos de delictes de terrorisme, en la pena permanent revisable s'exigeix la concurrència dels requisits relatius a la desvinculació de l'organització terrorista que des de la reforma de 2003 son aplicables a aquests penats (92.2 CP).

De l'altra, es preveu la fixació d'un termini de suspensió, fixat pel jutge o tribunal, d'entre cinc i deu anys (92.3 CP), que tot i no explicitar-se, ha d'interpretar-se⁸⁷ que correspondrà determinar-lo al tribunal determinar-lo, el qual tampoc coincideix respecte al relatiu a les penes de presó temporals, que és de dos a cinc anys i a més a més es decidit també pel Jutge de Vigilància Penitenciària.

No obstant això, ambdues regulacions coincideixen en que l'òrgan competent pot aplicar regles de conducta i modificar posteriorment les que s'haguessin aplicat, alçar-les o imposar d'altres noves, segons l'evolució de les circumstàncies⁸⁸. També, pel que va a la revocació de la suspensió, en tots dos casos, l'òrgan competent és el JVP davant d'un canvi de les circumstàncies que posi de manifest un pronòstic de perillositat.

Finalment, com a darrera particularitat del règim de la suspensió de la pena de presó permanent es la relativa a l'obligació que s'imposa al tribunal sentenciador de verificar, al menys cada dos anys, si el subjecte compleix els requisits legals per accedir a la llibertat condicional⁸⁹. Tot això sens perjudici del dret que s'atorga al penat a demanar al Tribunal que examini la seva petició de llibertat condicional, sobre la qual l'òrgan haurà de pronunciar-se, podent desestimar-la i fixar un termini de fins a un any en què no es donarà curs a noves peticions que el condemnat pugui tornar a formular⁹⁰.

---

⁸⁷ TAMARIT SUMALLA, JOSEP MARIA: *Comentario a la Reforma Penal de 2015*, Editorial Aranzadi, S.A., Navarra, 2015, pàgina 100. (Director: GONZALO QUINTERO OLIVARES).

⁸⁸ Vid. Art. 92.3 CP par. Segon.

⁸⁹ Els requisits legals són, tal com s'ha comentat en anteriors apartats, els que es regulen a l'article 92.1, apartats a) a c) del Codi penal, amb les seves respectives remissions.

⁹⁰ En relació a l'art. 92.4 CP.

5. CONCLUSIONS

L'objectiu d'aquesta investigació no era altra que estudiar i analitzar l'impacte que ha tingut la reforma del Codi Penal de 1995 operada per la Llei Orgànica 1/2015, en vigor des de l'1 de juliol del mateix any, a tal efecte aquesta recerca ha recollit totes les regulacions existents de la llibertat condicional des del seu origen fins el règim vigent. Fent més èmfasi, això sí, en la regulació d'aquesta institució en el CP de 1995 modificat per la LO 7/2003 i LO 1/2015.

Com a resultat d'aquesta investigació es pot destacar, en primer lloc, que la llibertat condicional ha sofert una gran modificació de la seva naturalesa jurídica: ha passat de considerar-se una de les últimes fases del sistema progressiu, considerada com un període de compliment que forma part de l'execució de la pena privativa de llibertat, per tant, una manera alternativa de compliment de la pena privativa de llibertat en presó (LO 7/2003), a ser una modalitat de suspensió de la pena de presó pendent de compliment (LO 7/2015).

Una de les conseqüències principals d'aquest canvi de naturalesa (o desnaturalització, com denominen alguns autors) de la llibertat condicional ha suposat que, si abans de la reforma de 2015, el temps transcorregut en llibertat condicional computa a efectes de compliment de la pena com a regla general (amb l'única excepció dels condemnats per terrorisme, als quals ja se'ls hi aplicava la no deducció del temps gaudit en llibertat condicional davant d'una eventual revocació de la llibertat condicional); a partir de la nova reforma, el que abans es configurava com una excepció, passa a ser el règim general de llibertat condicional. És a dir, al contrari del que passava fins ara, com a regla general, el temps en llibertat condicional no computarà com a temps de compliment de la condemna davant d'una eventual revocació de la mateixa, es tindrà, doncs, com perdut el temps que s'hagi estat en llibertat condicional.

Com ja s'ha vingut dient en aquesta recerca, segurament aquest procés d'enduriment de la pena, més que per una necessitat evident, s'ha dut a terme com una mesura de dret simbòlic, és a dir, una reforma que el que ha buscat ha estat transmetre a la societat que els grups polítics es prenen seriosament la delinqüència i que estant fet tot el possible, d'igual manera que passa amb la pena de presó permanent revisable.

Sembla ser que l'actual llibertat condicional ha perdut el seu esperit progressiu de compliment que anteriorment conservava i que les conseqüències de la seva revocació es poden traduir en una injustificada causa d'allargament de la condemna. Podria fins i tot arribar-se a plantejar la idea de si beneficia més, com a *reu*, mantenir-te en tercer

grau i rebutjar a tota costa l'actual suspensió de l'execució de la resta de la condemna, ja que la seva revocació per motius fortuïts podria perllongar la teva situació dependència a l'Estat. Per tant, una prolongació del moment de la completa remissió de la pena.

En definitiva, sembla adient finalitzar aquest treball de final de grau amb la següent cita, que deixa constància de la que vindria a ser la idea principal d'aquest treball:

"El legislador ha atribuido a la libertad condicional el régimen de la suspensión pero sin darle entidad jurídica propia suficiente a la libertad condicional, por lo que se ha llegado a la desnaturalización de la libertad condicional" (GUISASOLA LERMA, 2015, pág. 382).

6. BIBLIOGRAFIA

- GARRIDO LORENZO, MARÍA ÁNGELES. (2015). *Revista del Ministerio Fiscal*, n.º 0, 35 – 68. Recuperat de: https://www.fiscal.es/fiscal/PA_WebApp_SGNTJ_NFIS/descarga/revista.pdf?idFile=cbbcd64a-8053-4c96-8e35-f070de1d11f.
- GONZÁLEZ CUSSAC, JOSÉ L. (Dir.), MATA LLÍN EVANGELIO, Á., GÓRRIZ ROYO, E. (Coord.). (2015) *Comentarios a la Reforma del Código Penal de 2015*. València: Tirant lo Blanch.
- JAÉN VALLEJO, MANUEL. (2015). *La reforma penal de 2015*. Madrid: Dykinson, S.L.
- LÓPEZ PEREGRÍN, CARMEN. *La pena de prisión en España tras las reformas de 2003 y los fines de la pena*. Recuperat de: https://www.upo.es/export/portal/com/bin/portal/upo/profesores/mcloppeprofesor/1213878047702_la_pena_de_prision_en_espaxa.pdf.
- MANZANARES SAMANIEGO, JOSÉ LUIS. (2015). *La reforma del Código Penal de 2015 conforme a las Leyes Orgánicas 1 y 2/2015, de 30 de marzo* (1a ed.). Madrid: Wolters Kluwer España, S.A. (La Ley).
- MIR PUIG, CARLOS. (2015). *Derecho Penitenciario. El cumplimiento de la pena privativa de Libertad* (3a ed.). Barcelona: Atelier.
- MONTORO PUERTO, MIGUEL. (1973). *Aspectos administrativos y judiciales de la libertad condicional*. Madrid: Escuela Nacional de Administración Pública.
- MORILLAS CUEVA, LORENZO (Dir.), AGUILAR CÁRCELES, M., BARQUÍN SANZ, J., CANO PAÑOS, M., CASTELLÓ NICÁS, N., CRUZ BLANCA, M., DOMÍNGUEZ IZQUIERDO, E., FERNÁNDEZ PANTOJA, P., ... VALLS PRIETO, J. (2015). *Estudios sobre el Código Penal Reformado (Leyes Orgánicas 1/2015 y 2/2015)*. Madrid: Dykinson, S.L.

- PACHECHO GALLARDO, MANUEL. (2014). *Prisión permanente revisable*. Artículos doctrinales, Noticias Jurídicas. Recuperat de: <http://noticias.juridicas.com/conocimiento/articulos-doctrinales/4914-prision-permanente-revisable/>.
- QUINTERO OLIVARES, GONZALO (Dir.), ALONSO ESCAMILLA, A., ÁLVAREZ GARCÍA, F., ANDRÉS DOMÍNGUEZ, A., BAÑARES SANTOS, F., CUGAT MAURI, M., DE LA CUESTA AGUADO, P., DOVAL PAIS, A., ... VILLACAMPA ESTIARTE, C. (2015). *Comentario a la Refoma Penal de 2015*. (1a ed.). Navarra: Thomson Reuters, Aranzadi.
- RENART GARCIA, FELIPE. (2003). *Libertad condicional: nuevo régimen jurídico (adaptada a la L.O. 7/2003, de 30 de junio, de medidas de reforma para el cumplimiento integro y efectivo de las penas)*. Madrid: Edisofer, S.L.
- SÁNCHEZ MELGAR, J., GARCÍA PÉREZ, J., MARTÍN-CARO SÁNCHEZ, J., URBANO CASTRILLO, E., CASO JIMÉNEZ, M. (2002) *Código Penal. Comentarios y Jurisprudencia. Tomo I*. (3a ed.). Granada: Sepin, S.L.
- TEBAR VILCHES, BEATRIZ. (2006). *El modelo de libertad condicional español*. Navarra: Thomson Reuters, Aranzadi.
- VIVÓ CABO, SILVIA. (2015). *La libertad condicional tras la Ley Orgánica 1/2015, de 30 de marzo*. Artículos doctrinales, Noticias Jurídicas. Recuperat de: <https://www.google.es/?ion=1&espv=2#q=libertad+condicional+reforma+codigo+penal+2015+fiscal>.

Circular:

- Circular 4/2015 de la Secretaría General de Instituciones Penitenciarias, de 29 de junio de 2015.